

Gurli Høeg Ulverud

12

Avinor skjerper alkoholkrav

Dronekontroll
Piloter etterlyser klarere regelverk for bruk av droner.

8

Økt kreftfare
Kosmisk stråling i høyden er mer skadelig enn tidligere antatt.

14

Helikopterulykker
Det er mer risikabelt å fly helikopteroppdrag på land enn til havs.

15

Partipolitikk i Parat

Parat profilerer seg som partipolitisk uavhengig, og mange medlemmer oppgir at de velger Parat fremfor ulike LO-forbund, nettopp på grunn av denne uavhengigheten. Samtidig kan vi lese om sentrale tillitsvalgte og ansatte i Parat som både er partipolitisk aktive og som påtar seg verv i kommuner, fylker og på Stortinget.

Da det ble kjent at Parat-lederen er Høyre-mann og statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet, skapte det noen reaksjoner. Er det slik at Parat nå kan knyttes til Høyre og all politikk dagens regjering står for? Nei, det ser ikke helt slik ut når vi ser nærmere etter hvilken partitilhørighet mange av de andre tillitsvalgte eller ansatte i Parat har. Tillitsvalgt for Parat hos Gate Gourmet, Arvydas Dragonas, er Frp-er i Eidsvoll og kan i likhet med Einan knyttes til regjeringspartiene. Det blir verre med Sara Nustad Mauland som er Rødt-politiker i Stavanger og sitter i Parats sentrale likestillings- og mangfoldsutvalg. Eller hva med Sandra Borch som sitter på Stortinget for Senterpartiet. Parats mann på Tromsø-kontoret tilhører Sosialistisk venstreparti (Sv) og har valgt å bli fylkes-

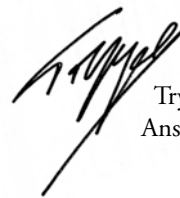
råd for utdanning i Troms og Finnmark. Mona Pedersen fra Arbeiderpartiet har valgt å bli ordfører i Karlsøy for andre gang. Alle disse tre siste tilhører, eller har tilhørt Parats kontor i Tromsø, mens de politisk spriker i alle retninger. Etter litt research har listen på aktive politikere i Parat blitt lang, og mye lenger enn hva som er ramset opp over. Oversikten over er heller ikke komplett når det gjelder bredden i partipolitisk tilhørighet.

Er det greit å være så aktive i politikken og samtidig tilhøre en partipolitisk uavhengig organisasjon? Tydeligvis, og kanskje denne voldsomme bredden i partitilhørighet er noe av styrken.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har forsket på politisk engasjement og funnet ut at det politiske engasjementet er særlig sterkt blant frivillige innenfor samfunnsrettede organisasjoner og arbeidslivsorganisasjoner. Om lag halvparten av de frivillige og 30 prosent av de ikke-frivillige har engasjert seg i politikk i løpet av det siste året. Dette er tall fra en spørreundersøkelse om deltakelse og frivillig arbeid og politisk

engasjement, utført av SSB våren 2019. De rød-grønne er i størst grad både frivillig og politisk aktive. Nesten tre av ti er engasjerte både frivillig og politisk. Disse tallene stemmer også med min uformelle statistikk i Parat. Selv om Einan er Høyre-mann og statssekretær, er det et stort antall som kan knyttes til Arbeiderpartiet. Jeg finner også representanter for MDG, Rødt, Sv og Sp, i tillegg til representanter fra KrF og FrP.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor bekrefter SSB-undersøkelsen, i tillegg mener forskerne der at kontroll over eget liv har stor betydning for opplevd livskvalitet. Mye tyder på at folk som har frihet og innflytelse, er lykkeligere enn andre. Om medlemmene i Parat er lykkeligere enn andre på grunn av friheten til å selv velge partitilhørighet kan være riktig, men redaktøren har ikke forskningsmessig belegg for en slik påstand.

Trygve Bergsland
Ansvarlig redaktør

parat

Utgis av: Parat
- en arbeidstakerorganisasjon i YS

Parat,
Boks 9029 Grønland,
0133 OSLO

www.parat.com

Besøksadresse: Lakkegata 23
Telefon: 21 01 36 00
Teleaks: 21 01 38 00
E-post: post@parat.com

ISSN 2535-4442

Ansvarlig redaktør: Trygve Bergsland
Mobil: 905 85 639
E-post: trygve.bergsland@parat.com

Leder: Unn Kristin Olsen
Mobil: 412 35 877
E-post: unn.kristin.olsen@parat.com

Forsidefoto: Avinor.
Avbildet: Gurli Høeg Ulverud.

Alle illustrasjonsbilder i bladet som ikke er kreditert er levert av iStock.

Redaksjonen avsluttet: 18.11.2019.
Materiellfrist neste nummer: 7.2.2020.

Layout:
Storybold
www.storybold.no

Trykk: Ålgård Offset AS
www.a-o.no
Telefon: 51 61 15 00

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

**Vi arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.**

Den som mener seg rammet av urettmessig publisering, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund som behandler klager mot mediene i presseetiske spørsmål.

Adresse: Rådhusgt 17
0158 Oslo
Tlf: 22405040
E-post: pfu@presse.no

presse.no

- 2 Redaktøren har ordet
- 4 Oversikt over luftfartsgruppene i Parat
- 5 Småstoff
- 8 Ønsker strengere dronekontroll
- 12 Avinor skjerper alkoholkrav
- 14 Økt kreftfare i luften
- 15 Helikopterulykker på land og til havs
- 16 Parats Agenda-prosjekt
- 20 Aktive Parat
- 23 Internasjonalt arbeid
- 24 NAV-skandalen
- 26 Pensjonsseier
- 27 Parat UNG
- 28 Kurskalender
- 32 Operaen: Kunsthjelperen
- 36 Parat informerer
- 38 Spørsmål og svar
- 40 Kryssord og hjernetrim
- 42 Parats leder

14

Økt kreftfare i luften

Forskere mener høyere kosmisk stråling i høyden kan bety økt kreftfare.

Avinor skjerper alkoholkrav

Avinor tar grep etter massiv kritikk rundt overskjenking av passasjerer på Oslo Lufthavn.

12

15

Helikopterulykker

Det er langt mer risikofyllt å fly helikopteroppdrag på land enn til havs.

Ønsker strengere dronekontroll

Norsk Pilotforbund frykter ulykker som konsekvens av uforsvarlig bruk av droner, og etterlyser regelverk.

8

16

Gabi-Marie Echem. Foto: Gorm K. Gaare.

Ønsker innvandrere med på laget

Tankesmien Agenda og Parat inngår samarbeid om å øke organisasjonsgraden blant innvandrere.

Norsk pilotforbund

Petter Førde
92 49 41 98,
petter.forde@npf.parat.com

SAS Scannor flygerforening

Jan Levi Skogvang
957 19 015
lskogva@online.no

Norwegian Pilot Union

Alf Wilhelm Hansen
91333555
alf.hansen@norwegianpilot.no

Widerøes flygerforening

Sindre Hanshuus
957 35 373
sindre@wff.no

Bristow Norway flygerforening

Johan Forsman
+46 702 45 2931
johan.forsmann@bristowgroup.com

Lufttransport Rotorwing

Terje Vanvik
951 68 155
terje.vanvik@gmail.com

Nord Helikopter

Tor Egil Disen
924 41 833
tor.disen@gmail.com

Blom Geomatic AS

Marius Viken Thomsen
992 54 426
thomsen.mw@gmail.com

Parat kabinforbund

Sissel Wian
412 73 904
sisselvi@online.no

SAS Norge kabinforening

Martinus Røkkum
922 48 015
marti-ro@online.no

Norwegian kabinforening

Rene-Charles Gustavsen
928 28 648
Rc.gustavsen@gmail.com

Widerøes kabinforening

Sissel Vian
412 73 904
sisselvi@online.no

Sunclass Airlines

Torbjørn Meland
928 12 100
thorbjorn.meland@gmail.com

Hovedflyplassutvalg OSL

Koordinator/NOKAS Aviation
Hege Charlotte Jacobsen
934 43 883
hege.charlotte.jacobsen@nokas.no

SAS Ground Handling (landside)

Kathrine Fjell
977 81 125
kathrine.fjell@sas.no

SAS Ground Handling (airside)

Tor Kjølset Lie
957 14 016
tor.lie-kjorset@sas.no

Menzies

Tonje Jensen
951 47 482
tonjeelise81@gmail.com

Gardermoen Fuelling Services

Jo Hoel
959 73 391
johoel2@online.no

Sodexo

Eirik Sagstad
+46 76 761 13 66
eirik.sagstad@gmail.com

Gate Gourmet

Arvydas Dragonas
466 21 886
a.dragonas@gmail.com

SSP Norway

Stein Erik Risbø
924 57 188
katelar@online.no

TRN (Travel Retail Norway)

Linda Iversen Norbeck
468 88 178
Linda.iversen@gmail.com

Airport Retail Norway

Vibeke Skeie Andersen
920 82 644
vibeke.skeie.andersen@gmail.com

Thai Airways

Kenneth Braathen
980 56 696
Kenneth.braathen@thaiairways.no

Øvrige grupper

Norsk luftambulanse redningsmenn

Øyvind Andreas Dalen
970 94 567
oyvind.andreas.dalen@norskluftambulanse.no

Bristow redningsmenn

Kim Erlandsen
473 27 569
Kim.erlandsen@bristowgroup.com

Lufttransport redningsmenn

Trond Viggo Jensen Beisland
900 77 638
trondvj@live.no

Airlift teknikerforening

Marius Hovik
909 62 766
marius.hovik@airlift.no

Widerøe Technical Services

Vegard Movik
952 18 003
vegard.michael.movik@wideroe.no

Widerøes personalforening

Mona Synnøve Knutsdatter
989 01 523
mona.synnove.knutsdatter@wideroe.no

Widerøe Ground Handling

Svanhild Hogner
905 85 453
svanhild.hogner@wideroe.no

Flytanking

Bo Bergquist
957 69 316
bb@flytanking.no

AIM Norway

Jakob Ubostad Carlsen
400 51 007
jakob.ubostad.carlsen@aimnorway.com

Luftfartstilsynet

Lars Raymond Holm
976 90 799
lrh@caa.no

CAE Centre Oslo

Thomas Christiansen
957 13 165
thomas.christiansen@cae.com

Securitas Transport Aviation Security

Christine Linnéa Kleppen
400 19 178
christine.kleppen@securitas.no

Widerøe Internet AS

Svenn Kåre Kristiansen
989 01 255
sk.kristiansen@wias.no

Lufthansa

Anne-Kirsti Søvik
406 70 184
anne-kirsti.sovik@dlh.de

KLM/Air France

Reidar Thorstensen
469 01 222
reidar.thorstensen@klm.com

Boeing 737 MAX 8 klart fra mars neste år

Det amerikanske flyselskapet American Airlines opplyser at de vil sette flytypen Boeing 737 MAX 8 tilbake i trafikk fra 5. mars neste år. Forutsetningen er at selskapet får klarsignal fra den amerikanske luftfartsmyndigheten FAA og flyprodusenten Boeing.

American Airlines er et av verdens største flyselskaper. Selskapet skal ha en flåte på 24 MAX 8-fly og har mange i bestilling. Southwest har utsatt bruken av sine Boeing 737 MAX 8-fly til 6. mars. Southwest har ifølge nyhetsbyrået Reuters verdens største flåte av den ulykkesrammede flytypen med 34 maskiner. @NTB

Foto: Forsvaret

Midlertidig mottak for nye overvåkingsfly

Hangaren på den nye flybasen på Evenes blir ikke ferdig i tide til å ta imot de første nye overvåkingsflyene. Nå må forsvaret finne midlertidige alternativer. Om få år skal Evenes lufthavn huse både norske jagerfly og de nye maritime overvåkingsflyene, P-8A Poseidon. De første av de fem nye flyene, som erstatter dagens Orion-fly, kommer etter planen til Norge i første kvartal 2022. Byggingen av hangaren skal etter dagens plan starte sommeren 2020, melder NRK. P-8-flyene vil få en midlertidig plassering inntil hangaren på Evenes er ferdig, og forsvaret jobber med å finne et alternativ. @NTB

Sola og Flesland først med kommersiell elfly-rute

Flere aktører går sammen om å gjøre verdens første kommersielle elfly-rute mulig. Målet er at ruten mellom Stavanger og Bergen skal være i drift fra 2023. Prosjektet er et samarbeid mellom Avinor, Sparebanken Vest, Berg-Hansen, Aircontact Group og Næringsforeningen i Stavanger-regionen.

Regjeringen har gitt Avinor i oppdrag å utvikle et program som skal legge til rette for introduksjon av elektriske fly i kommersiell luftfart. Det er Avinor Flesland og Sola som har ansvaret for å få på plass elfly-infrastrukturen. Strekningen mellom Stavanger og Bergen er 16 mil og har rundt 550 000 passasjerer i året. @NTB

30.000 FOT

IAG kjøper Air Europa

Luftfartsgiganten IAG, morselskapet til British Airways, har inngått en avtale om å kjøpe spanske Air Europa for 1 milliard euro. I en uttalelse sier IAG at planen er å fullføre handelen neste år. Oppkjøpet vil bidra til å utvide IAGs rutetilbud til Latin-Amerika og Karibia og styrke Madrids posisjon som et knutepunkt i internasjonal luftfart.

IAG oppsto i sin tid da British Airways og spanske Iberia ble slått sammen. Luftfartsgiganten er også eier av spanske Vueling. Oppkjøpet av Air Europa må godkjennes av offentlige myndigheter. @NTB

Mye nærmere å utvikle klimavennlig flydrivstoff

En fersk rapport antyder at det nå er mulig å fremstille bærekraftig, grønt drivstoff til fly i Danmark ved å bruke biogass. Det er et lag med forskere fra Syddansk Universitet (SDU) som har offentliggjort en rapport som skisserer muligheten for å fly grønt, melder Politiken.

Løsningen skal være å fremstille drivstoffet av en blanding av blant annet CO₂, hydrogen og biogassen som slippes ut når husdyrgjødsel, halm og matavfall brytes ned. Biomasse skal gjøres om til grønn energi. Den nordiske luftfartsnæringen og konsulentvirksomheten Niras har støttet rapporten, som også har blitt gjennomgått av et stort antall eksterne eksperter og aktører i energibransjen. Langt de fleste er positive. @NTB

EU gransker Boeings forhold til Embraer

EU starter granskning av den amerikanske flyprodusenten Boeings planer om å starte samarbeidsprosjekter med brasilianske Embraer. Boeing konkurrer med europeiske Airbus om å være verdens største flyprodusent, mens Embraer er det tredje selskapet på lista. Det er konkurransesituasjonen som oppgis som årsaken til EU-granskningen. Verdens handelsorganisasjon (WTO) konkluderte i mai med at EU-subsidiene til Airbus har skadet den amerikanske konkurrenten Boeing. @NTB

Nytt fjernstyrt tårnsenter i Bodø

Tårnsenterprosjektet har blitt utsatt en rekke ganger. Men fjernstyringen fra Remote Tower Centre i Bodø er nå i gang. Løsningen med fjernstyrte tårn innebærer at Avinor plasserer kameraer og sensorer på flyplassene. Så samles tårnpersonell i et større senter, hvor man driver tårntjenesten til flere lufthavner samtidig.

Det nye tårnsenteret som bygges på Bodø lufthavn, skal stå ferdig i 2020 og blir verdens største fjernstyrte tårnsenter. Derfra vil 15 norske flyplasser bli fjernstyrt – deriblant flyplassene ved Vardø, Røros, Sogndal og Molde. @NTB

Nordmenn vil kjøre mer bil og mindre fly i 2050

Folk i Norge kommer til å kjøre mer bil i 2050, ikke mindre, ifølge transportforskere. Særlig er det lengre turer som ventes å få en økning. Det ventes å gå i motsatt retning med flytrafikken, der andelen av alle reiser over 7 mil antas å falle fra 30 prosent i 2018 til 24 prosent i 2050. @NTB

System for å forebygge terror ikke på plass

Et system som skal innhente opplysninger om flypassasjerer for blant annet å oppdage og etterforske terror, er fortsatt ikke på plass to år etter bestillingen. I juni 2017 fikk Politidirektoratet og Tolldirektoratet et oppdrag fra regjeringen om å utvikle en løsning for å innhente, behandle og analysere såkalte PNR-opplysninger (passenger name record) om flypassasjerer, skriver Dagens Næringsliv.

Analyser av systemet som blant annet vil inneholde navn, bestillingsdato, reiseselskap og setenummer, vil gjøre det mulig å «vurdere passasjerene, analysere mønstre og finne fram til hittil 'ukjente' kriminelle eller terrorister», ifølge regjeringen. I oppdragsbrevet gitt til de to direktoratene heter det at «det planlegges implementering av PNR-løsning innen utgangen av 2018». Dermed er prosjektet kraftig på overtid, skriver DN. @NTB

Illustrasjon: Forsvaret

Norges F-35-fly er operative

Siden de tre første F-35-kampflyene landet på norsk jord i november 2017, har Luftforsvaret testet hvordan flyene takler særnorske forhold. Det er blitt gjennomført vinteroperasjoner, operasjoner i nord og samarbeidsoppdrag med landets hær-, sjø- og spesialstyrker. Flyene skal stasjoneres på Ørland, der 15 av Norges til nå 22 F-35 skal operere fra. De andre flyene er utstasjonert i USA til utdanningsformål. Forsvaret har dermed nådd sitt mål fra 2011 om å nå operativ evne med flyene innen slutten av 2019. @NTB

Drone stanset flytrafikken i Bodø

En drone ble i høst observert over terminalbygget på Bodø lufthavn og førte til full stans i flytrafikken. Politiet har foretatt undersøkelser på stedet, men sier det kan bli vanskelig å finne ut hvem som styrte dronen.

Operasjonsleder Remi Johansen i Nordland politidistrikt sier det er en forbudssone på fem kilometer i lufrummet rundt flyplassen, og at politiet vil sjekke om det er kameraovervåking som kan hjelpe dem å finne dronepiloten. Kommunikasjonssjef Gurli Ulverud i Avinor sier til NTB at de ser alvorlig på situasjonen. @NTB

Illustrasjon: SAS

SAS-fly får nytt design

Flyelskapet SAS fornyer utseendet på flyene sine. Den blå halen beholdes, mens motorene blir grå. Det er første gang på 21 år at SAS oppdaterer flyenes design utvendig. Forandringen innebærer en ny nyanse av grått på skroget. Det plasseres en stor SAS-logo foran på flyene. Den blå fargen på halen skal dekke et litt større område, mens de røde motorene blir sølvgrå. Flyene males etter planen om hvert femte eller sjette år. Det betyr at alle SAS-flyene vil få det nye utseendet innen 2024. @NTB

Dansk luftfart foreslår klimaavgift

Danske lufthavner og flyselskaper foreslår å innføre klimaavgift på flyreiser fra Danmark. Pengene skal gå til forskning på grønne løsninger innen luftfart. Dansk Luftfart, som representerer lufthavner som Københavns Lufthavn og Billund Lufthavn, samt flyselskapene SAS og Norwegian, står bak forslaget. Avgiftens størrelse skal være avhengig av hvor stor klimabelastning flyreisen har, foreslår de. Pengene skal gå til et uavhengig klimafond som skal støtte forskning på grønne løsninger innen luftfart. @NTB

Norsk Pilotforbund frykter alvorlige ulykker som en konsekvens av stadig økende dronebruk.

Pilotene ønsker strengere kontroll av dronebruk

Bruken av droner er ikke godt nok kontrollert i dag. I Norsk Pilotforbund frykter man at det skal skje en alvorlig ulykke fordi bruken av det som for mange er et nytt og spennende leketøy, ikke skjer innenfor forsvarlige rammer.

Av: Knut-Erik Mikalsen

Lederen for sikkerhetskomiteen i Norsk Pilotforbund, Stian Holmlimo Kvam, mener selv små droner kan gjøre stor skade.

– Vi må huske på at de store og tunge dronene har potensial til å gjøre stor skade dersom de skulle kolliderer med et fly eller helikopter. Det kan i verste fall ende med havari, og også de mindre dronene kan

gjøre såpass skade på fartøyene at det kan oppstå problemer ved avgang og landinger, understreker han.

Internasjonalt regelverk

Norsk Pilotforbund er klar på at de ikke på noen måte vil stanse den raskt økende dronebruken, men har tatt til orde for et internasjonalt regelverk for drone-

piloter. Heller ønsker de den europeiske flysikkerhetsorganisasjonen EASA på banen, med felles-europeiske regler.

– Vi må løfte reguleringen av droner opp på et høyere nivå. Vi bør få regler for hvordan dronene skal integreres i et allerede komplisert luftrom, ikke bare i Norge, men i hele Europa, mener Kvam.

Han sier at Luftfartstilsynet har et krav til dem som driver kommersielt med droner om at de må ha et system som gjør at dronen går ned og lander hvis man mister kontakt eller kontroll.

– Men et annet faremoment er: Hvordan beskytter vi oss mot de som har dårlige hensikter? De som vil lamme luftfarten,

årene der Avinor har måttet stenge luftrommet over norske flyplasser som følge av ulovlig dronebruk for nært flyplasser, og der virksomheten har truet flytrafikken.

Forstyrrer flytrafikken

Sist skjedde dette på Oslo Lufthavn i juni i fjor, da landets hovedflyplass var stengt i 20 minutter etter at det ble oppdaget to droner i nærheten. Det var en pilot som oppdaget den ene dronen og som slo alarm. Senere samme dag ble en annen drone observert, og da var flyplassen stengt for avgang i en halv time.

– Her er luftfarten veldig sårbar. Det er nok slike hendelser som kanskje er den største risikoen, at uforsvarlig droneaktivitet blant ukyndige personer kan lamme eller kraftig forstyrre flytrafikken fordi luftrommet må stenges inntil situasjonen er avklart, sier Kvam, som til daglig er pilot i Norwegian.

Han tror ikke alle som driver med droner er klar over hvilket skadepotensiale en slik fjernstyrt farkost kan ha. Kvam sier at fly

vel nok er konstruert for å tåle sammenstøt med store fugler, men at man må være klar over at mange av de nye dronene er mye større og tyngre enn store fugler. Han minner om hvilke enorme konsekvenser dronebruk kan få ved å vise til hendelsen på Gatwick-flyplassen utenfor London like før jul i fjor. Der måtte flyplassen stenge i to dager på grunn av drone-forstyrrelse, angivelig forårsaket av miljøaktivister.

Klassifisering

Kvam etterlyser en klassifisering av droner, der man innfører regler for bruken av disse og hvor de kan brukes.

– Mange droner kan gå veldig høyt. Dette er enda et faremoment vis a vis fly og helikopter, sier Kvam.

Han mener at dronevirksomheten skulle vært implementert i luftfarten slik at også dronene må sende inn en flightplan, særlig de største kategoriene.

– Da vil flygeledere ha en større oversikt droner som befinner seg i, eller i nærheten av, luftrommet til flyplassen, sier Kvam.

eller i verste fall er ute etter å forvolde skade? Vi bør få et system hvor politi eller flygekontroll kan gå inn og ta kontroll eller slå ut dronene som trenger inn i forbudte luftrom, mener Kvam.

Privatpersoner

Sikkerhetslederen mener at problemet med droner i Norge først og fremst knytter seg til privatpersoners bruk, og blant små bedrifter som ikke har mye ressurser å sette inn i opplæringen av de som skal bruke utstyret. Antall droner har eksplodert de senere årene, og International Air Transport Association (IATA) beregner at 45 millioner droner vil være i luften om få år.

For de private eierne med små droner er det en plikt til å sette seg inn i regelverket. Etter å ha gjort dette kan hvem som helst kan starte med droneaktivitet, med utstyr som er både stort, tungt og som kan fly høyt. Det har vært flere episoder de senere

Han mener også at det er mulig at dronene kan få innebygde restriksjoner for hvor de kan operere, og at eieren får beskjed gjennom lydsignaler dersom vedkommende operer i områder som er forbudt.

– Vi hører fra alle i luftfartsbransjen at dronene er fremtiden, og da er det så viktig at vi får en skikkelig regulering av denne næringen når de nå ennå er i oppstartsfasen. Det blir for enkelt slik det er i dag at folk bare kan skaffe seg en drone og sette i gang, uten å måtte dokumentere kompetanse på området. Ta tak i dette nå, oppfordrer Kvam.

Grunnleggende kurs

Kjell Sture Johansen, fungerende seksjonssjef for ubemannet luftfart i Luftfartstilsynet, sier at krav

Leder for sikkerhetskomiteen i Norsk Pilotforbund, Stian Holmlimo Kvam, mener det er et behov for et regelverk på europeisk nivå. Foto: Trygve Bergsland

til opplæring, sertifikater og godkjenninger vil variere på bakgrunn av type drone og type operasjon.

– Alle må gjennom minimum et grunnleggende kurs og en eksamen, sier han.

Han er likevel klar på faremomentene som er knyttet til denne delen av luftfarten.

– En kollisjon mellom drone og et hvilket som helst bemannet luftfartøy vil kunne ende fatalt, men det er vanskelig å si at den ene typen bemannet luftfartøy er mer utsatt enn den andre. Faktorer som spiller inn er størrelsen på dronen og det bemannede luftfartøyet, hastighetene på begge samt hvor dronen treffer.

Helikopter som driver med innlandsoperasjoner flyr ofte i samme høyde som droner, og er lettere maskiner som fort kan bli betydelig skadd av sammenstøt. Det samme gjelder for småfly og mikrofly, sier Johansen.

Viktig med samarbeidsvilje

Han understreker at hvis man skal fly i ukontrollert luft i lave høyder, er det viktig for alle parter å være ekstra oppmerksom, samarbeide og ta kontakt med hverandre dersom man vet at det foregår aktivitet i det området man skal inn i.

Johansen opplyser at det er få henvendelser om ulovlig hobbyflyging. De fleste bekymringsmeldingene tilsynet får går på folk som flyr kommersielt eller til nytteformål uten de rette tillatelsene.

– Vi ønsker at folk skal fly innenfor etablerte lover og regler. Derfor fokuserer vi på å veilede og få folk til å følge reglene. På den annen side skal vi også føre tilsyn, og kommer til å gjennomføre flere kontroller i løpet av året. Vi fører ikke tilsyn på hobbyflygere. Det er mulig at det blir stikkprøver her under det nye regelverket, men i utgangspunktet er det politiets oppgave å håndheve akkurat dette regelverket, sier Johansen.

Mange tilfeller

Hos Avinor, som driver de fleste av landets flyplasser, sier kommunikasjonssjef Gurli Høeg Ulverud at det har vært flere tilfeller hvor dronevirksomhet har forstyrret flytrafikken.

Gatwick Airport utenfor London måtte i 2018 stenge i to dager grunnet drone-forstyrrelser, angivelig forårsaket av miljøaktivister.

Hun sier at slik virksomhet raskt får store konsekvenser.

– Det meste kjente eksemplet er Oslo lufthavn i fjor hvor det to ganger ble observert eller rapportert inn droner på en dag. Sikkerheten er alltid viktigst for oss, og trafikken inn til Oslo lufthavn måtte omdirigeres som følge av dette. De ulovlige flygningene med droner som ble gjennomført ved Oslo lufthavn i 2018 medførte store konsekvenser for passasjerer, flyselskaper og samfunnet. I det nevnte tilfellet på Gardermoen ble 8 fly med til sammen over 1000 passasjerer berørt, sier Ulverud.

Kommunikasjonssjefen forteller at alle uautoriserte flygninger med droner innenfor Avinors ansvarsområde blir anmeldt.

Hun er positiv til droneflygning, men klar på viktigheten av at droneaktiviteten må skje innenfor sikre rammer.

– Ubemannet luftfart er noe nytt og spennende som bærer med seg uante muligheter. Som med annen ny teknologi vil det være utfordringer i starten med tanke på regelverket, teknologi og tilpasninger. Vi er positive til nye aktører innenfor luftfarten, men det må skje på en sikker måte, sier Ulverud. ■

Antall dronetilfeller som er rapportert inn til Luftfartstilsynet:

	2018	hittil 2019
Totalt antall tilfeller med droner i nasjonal database	73	36
Droner i konflikt med annet luftfartøy	47	11
Luftromsinntrengning av drone uten annet luftfartøy	20	21
Øvrig	6	4

Kilde: Luftfartstilsynet

Anders Martinsen, daglig leder for UAS Norway (UASN), mener alle må ta ansvar for sikker droneaktivitet.
Foto: Privat

Dronebruken har eksplodert i Norge

Mer enn 400 000 nordmenn har minst én drone, viser undersøkelse som Opinion har gjort for UAS Norway, interesseorganisasjonen for norske dronebrukere. Tallet har økt fra 270 000 i 2018.

Daglig leder i UAS Norway, Anders Martinsen, mener nordmenn flest har et positivt syn på dronebruk, og støtter seg til undersøkelser som viser at hele 98 prosent av de spurte mener at politi, søk eller redning skal bruke droner. Nesten 60 prosent mener det er ok at en eiendomsfotograf bruker droner.

– Generelt er vi opptatt av at det må være en kompetansheving for alle brukere av droner i Norge for å sikre at den ubemannede luftfarten blir enda tryggere enn i dag. Vi ønsker også at vi i fremtiden kan sikre en sikker integrasjon av droner i samfunnet og dermed ta droner i bruk i enda større grad. Sikkerhet er prioritert nummer én – uavhengig om du flyr for gøy eller i forbindelse med jobb, sier Martinsen.

Han mener dronebruken spesielt innenfor næring kommer til å vokse kraftig. – Vi har bare så vidt sett starten på det industrielle eventyret. Bruksområdene vil åpne seg enda mer når teknologien går fra konsument til bedrift. Teknologien er blitt bedre og mer robust, mener Martinsen.

Han understreker at det ikke bare er politiets oppgave å sørge for en sikker droneaktivitet innenfor trygge rammer.

– Dette er noe vi alle sammen må gjøre. Det begynner med å skape gode holdninger hos brukere. Så gjelder det også å sørge for at pappa som kjøper drone til seg selv og sønnen, forstår at det er et luftfartøy og et leketøy han kjøper med det ansvaret det medfører. Men vi må også sørge for at vi kan lære av feil som skjer, og vi må akseptere at folk må tørre å si fra hvis droner brukes på en slik måte at det kan være til fare for andre, sier Martinsen.

Han ønsker også å fremheve at de aller fleste dronebrukerne oppfører seg skikkelig og etter reglene.

– Vi har få reaksjoner i forhold til antall droner, så det er ingen grunn til å krisemaksimere dette per i dag. Vi skal dog ta alle uønskede hendelser på alvor og lære av dem for sikkerheten skal alltid være første prioritet, avslutter Martinsen. ■

Episoder med droner

- **11. november 2017:** Stavanger Lufthavn Sola blir stengt mellom kl. 13.35 og 14.00 etter at en drone ble observert i luften nær flyplassen. Ankommande fly måtte vente i luften før de fikk lande.
- **15. mai 2018:** Oslo Lufthavn ble stengt i 20 minutter for innkommende flytrafikk etter at det ble observert en drone i luften i nærheten av flyplassen. Det var en pilot som slo alarm, dronen lå da ca 1 000 fot over flyplassen.
- **13. Juni 2018:** To dronetilfeller på en og samme dag på Oslo Lufthavn. Flere fly måtte omdirigeres til Torp. Den ene dronen førte til at vestre rullebane var stengt i 20 minutter fra kl. 14.30, den andre ble oppdaget ved 19-tiden. Ved et av tilfellene var det en eiendomsmegler på oppdrag.
- **8. juni 2019:** Personalet på Leknes lufthavn får tips om droneflyvning bare 1200 meter fra flyplassen. Politiet ble koplet inn. Det var en tysk turist som lekte seg med dronen, og vedkommende ble bøtelagt.

Reglene for drone-registrering:

- Alle som flyr droner over 250 gram, må registrere seg i henhold til det nye EASA-regelverket, uavhengig av om de flyr for hobby eller nytte.
- Man må registrere seg dersom man flyr droner under 250 gram som ikke er klassifisert som leketøy, og som har en sensor, for eksempel kamera.
- Man må registrere seg dersom dronen har en kinetisk energi (bevegelsesenergi) på mer enn 80 joule ved treff. Dette gjelder for eksempel droner under 250 gram som flyr veldig raskt.

Kilde: Luftfartstilsynet

Avinor skjerper krav til alkoholsalg på flyplassene

Spise- og skjenkestedene på Oslo Lufthavn har fått en ny henvendelse fra Avinor om hvilket ansvar de har for å kontrollere serveringen av alkohol til de reisende. Dette skjer som en direkte følge av den massive kritikken fra Parat-representanter i luftfarten i Norge.

Av: Knut-Erik Mikalsen

I forrige utgave av Parat Luftfart advarte tillitsvalgte mot overskjenking på Oslo Lufthavns skjenkesteder fordi det kan være en trussel mot flysikkerheten. Som følge av kritikken har Avinor derfor tatt grep. Selskapets mål er å hindre at passasjerer får kjøpt så mye alkohol at de er beruset når de kommer inn på flyene.

Reglene må overholdes

Selskapet har nå tatt opp saken overfor de 37 stedene som har skjenkebevilling på flyplassen.

– Vi har snakket med våre serveringspartnere, og understreket at vi selv sagt forventer at de følger reglene som ligger til grunn for skjenkebevillingen. I dette reglementet er altså overskjenking forbudt. Det er brudd på regler om skjenkemengde, sier kommunikasjonssjef i Avinor, Gurli Høeg Ulverud.

Det var lederne for de kabinansatte i Norwegian og SAS, René-Charles Gustavsen og Martinus Røkkum, som kom med den kraftige advarselen. Avinor sier nå at brudd på skjenkebestemmelsene vil resultere i at serveringsstedet blir meldt inn til Ullensaker kommunes bevillingskontor.

Kritikken fra de Parat-tillitsvalgte gikk spesielt på det de mener er dårlig kontroll og skjenking av personer som er beruset. De etterlyste bedre skjenkekontroll, i tillegg til mer synlig tilstedeværelse av uniformert vaktpersonell – noe de mente i seg selv kunne virke disiplinerende både

Avinors kommunikasjonssjef, Gurli Høeg Ulverud, inviterer flyselskapene til dialog rundt problemstillingen om alkoholsalg og -servering. Foto: Avinor

på ansatte på skjenkestedene og publikum. Dessuten var de tillitsvalgte kritiske til det omfattende salget av miniatyrflasker med brennevin på taxfree, ettersom mange velger å drikke disse før de går om bord, eller tar flaskene med seg på flyet for å drikke i smug.

Inviterer til dialog

Avinors kommunikasjonssjef Høeg Ulverud inviterer samtidig flyselskapene til dialog om saken, hvis dette er ønskelig. Anneli Nyberg, nestleder i Parat, synes dette er et godt initiativ.

Hun mener at det er i alles interesse at problemstillingen blir fremhevet, og håper saken kan diskuteres slik at ansatte-grupper unngår å bli satt opp mot hverandre.

– Vi har alle et ansvar for å sikre at alt av salg og servering av alkohol skjer innenfor gode og trygge rammer. Det er en lovlig vare vi snakker om, men som kan ha alvorlige konsekvenser hvis det blir misbrukt om bord på et fly. Ja, det er mange som flyr, og kun et fåtall tilfeller med rusbråk. Men det skal bare én person til for å skape uhygge og utrygghet for 200 andre oppe i et fly, sier Nyberg.

*I forrige utgave av Parat Luftfart
advarte tillitsvalgte mot
overskjenking på norske flyplasser.
Parat er positive til taxfreesalget og
inntektene dette gir for drift av
alle småflyplassene i Norge.
Samtidig er organisasjonen opptatt
av ansvarlighet fra alle som selger
alkohol for å unngå bråk og
uønskede hendelser om bord i fly.*

Ansatte vil bremse alkoholsalget på norske flyplasser

Solget av alkohol på norske flyplasser må begrenses og kontrolleres bedre, mener de kabinansatte i Norwegian, som blant annet ber Avinor gripe inn for å stanse en utvikling med økende fylt blant de reisende.

Av Kjetil Erik Mikkelsen

Den nøytrale ledelsen for Norwegian Kabinansettene i Parat, Rens-Charles Gustavsen, mener det nå er nødvendig å ta grep. «Vi ser at passasjerer stadig oftere drikker og eventuelt beruset og alle som venter om bord. Dette truer sikkerheten for alle. Flere angrep er det å oppleve at berusede drikker og eventuelt og blir brutale: men deres små barn er sammen med dem, sier Gustavsen til Parat.

Økende antall vanskelige passasjerer
Gustavsen viser blant annet til tall fra Luftfartsmyndigheten som viser at Parat Luftfart bekrefter at antall innmeldte saker med uønskede passasjerer (vanskelige passasjerer) øker: 12107 var det i 2016, 1441 i 2017, 1441 i 2018 og 1441 i 2019. Det er en økning på 254 meldte tilfeller.

– Dette er innmeldt etter både sammenheng og som enkeltstående hendelser. Situasjonen er nok verre. Her har vi en stor underrepresentasjon, mener han.

Gustavsen mener at en faktor bak denne utviklingen er alkoholsalget på flyplassene.

– Avgangshallen på for eksempel Oslo

lufthavn fremstår jo nesten som en stor messingsalgstue hvor den serverte alkoholen blir solgt som merkevare til rett på bord.

Kontrollen med skjenkingen er nærmest ikke-eksisterende. Her er det i tillegg utslipp av alkohol som truer sikkerheten, mener Norwegian-lederen.

Oslo lufthavn på skjenketopp

Blant på Oslo lufthavn finner den, ifølge kabinansattene, for eksempel i

verdenskjente Ullevåsen, 37 kaféer og restauranter med skjenkebevilling. Det er kommunen som har ansvaret for å gi og kontrollere alkoholsalget. Oslo lufthavn er dermed et av de største i landet som har flere skjenkesteder enn andre.

Gustavsen mener det er de ansatte i flyet

skapen som må gripe inn med å hindre

resultatet av den omfattende skjenkingen.

– Vi må ta med oss alle passasjerer som

ikke er berusede når de kommer opp i flyet.

De drikker og tulle på flyplassen, og gjerne

spise for de kommer til flyplassen. De er

og sammen når de går gjennom sikker-

hetskontrollen og om bord. Opppe i luften oppstår problemer, forteller Gustavsen.

Han påpeker at noen passasjerer har en

usunnlig ette til å drikke at de er berusede

når de går om bord. Han mener også at

høye priser på de ansatte reduserer

muligheten deres til å påkalle en mengde

av dem som burde ha vært reiser i fly på

gjennom av ras.

Behov for konkrete tiltak

Gustavsen peker på tre muligheter hvor han

mener det kan gjøres konkrete tiltak for å

føre alkoholsalget på de kabinansatte og

passasjerene, og samtidig bidra til

økt sikkerhet om bord på flyene og for

ansatte på flyplassene.

• Stans salget av miniatur-flasker med

alkohol på flyplassen.

• Forsterk fordeling av alle taxfree-poser

til flyplassen.

• Øk kontrollen med alkoholsalget i

flyplassene, også ved økt sikkerhet

og ankomsten av passasjerer og

med trygghet skjenkekontrollen. >>

Lederen for Norwegian Kabinansettene, Rens-Charles Gustavsen, mener alkoholsalget på flyplassene har blitt et problem for de ansatte på flyene. Foto: Kjetil Erik Mikkelsen

2019 - 9

Uro i fly kan være krevende fordi handlingsrommet for de ansatte ikke er særlig stort.

– Folk reiser mye og tenker kanskje ikke over det. Men skjer det noe, er det jo ikke så mange muligheter til å redde seg ut av situasjonen. Derfor er det jo også veldig viktig at folk oppfører seg slik at farlige situasjoner ikke oppstår, understreker Parats nestleder.

Skremmende situasjoner

Nyberg sier at Parat vet – både fra offisielle rapporter og tilbakemeldinger fra medlemsgrupper – at det iblant er problemer med passasjerer som opptrer på en upas-

Anneli Nyberg mener at det er svært gledelig at Avinor inviterer til diskusjon om servering og salg av alkohol på flyplassene. Trygve Bergsland.

sende og truende måte både på flyplassene og om bord i fly.

– Det skaper ofte ubehagelige og skremmende situasjoner for både ansatte og medpassasjerer. En av hovedårsakene er alkoholfpåvirkning. Parat er opptatt av at alle skal ha et godt arbeidsmiljø, og da må alle involverte parter ta ansvar og gjøre nødvendige tiltak for å minimere risikoen for at noen drikker for mye, sier hun.

Nyberg mener at det må innledes en bedre dialog mellom Avinor, serveringssteder på flyplassen, taxfree-butikker, flyselskap og de ansattes representanter, for å sikre en trygg reise for alle.

– Derfor er utspillet fra Avinor om samtaler om dette noe vi straks sier ja til og vil følge opp overfor selskapet, sier Nyberg.

Iverksetter tiltak

Parat Luftfart har forsøkt å få en kommentar fra administrerende direktør i Select Service Partner (SSP), Bente Brevik. Hun har imidlertid ikke besvart hverken e-poster eller henvendelser på telefon. Det er SSP som driver de fleste restaurant- og skjenkestedene på OSL, blant annet puben O'Learys.

I kritikken om for lettvinet tilgang til alkohol på flyplassene, ble også taxfree-butikkene trukket inn. Spesielt kritisk var

de to kabinlederne til salget av miniatyr-flasker med brennevin.

I Travel Retail Norway, som står for taxfree på Avinors flyplasser, sier kommunikasjonsjef Haakon Dagestad at selskapet har gjort flere tiltak for å unngå at alkohol er en vare som blir for sterkt fokusert:

– Vi har iverksatt betydelige tiltak som å fjerne ølkjøleskap slik at ølen ikke er drikkeklar, og vi har fjernet alkoholprodukter fra kassene, sier Dagestad.

Han nevner også kampanjen selskapet kjørte tidligere i år.

– Vi lanserte i sommer kampanjen «Putt flasken i flymodus» hvor vi ber kundene ikke konsumere alkohol før de har ankommet destinasjonen sin. Det er fordi vi tar alkoholsalg på alvor og ønsker å være en positiv bidragsyter til et godt arbeidsmiljø på flyplassen og i luften, sier Dagestad.

Han understreker at kontrollen med at berusede personer ikke får handle i butikken, er streng.

– Vi har en ansvarlig og streng håndtering av berusede kunder. De skal ikke få kjøpe alkohol, og derfor nekter vi også berusede kunder å handle, sier Dagestad. ■

Økt kreftfare i luftfarten

Den kosmiske strålingen er 50–70 ganger kraftigere på 35 000 fots høyde enn på bakken. De siste årene har forskere påvist økt fare for flere typer kreft hos flygende personell.

Av: Magne S. Otterdal

Flylege Ståle Romstad, daglig leder ved Norges Flymedisinske Senter, sier det er blitt større fokus på kreftfaren i luftfarten, også som følge av at endel flyvninger går betydelig høyere enn tidligere. Han forteller at forskningsprosjektet «Flypersonell, kosmisk stråling og kreft» har bidratt til økt bevissthet rundt kreftfaren for luftfartspersonell.

– Dette forskningsprosjektet konkluderte med lett økning av hudkreft, men stilte spørsmål om det skyldtes stråling eller andre faktorer. Det er nå en økt bevissthet rundt kreftfare innenfor luftfart, sier Romstad.

Øker kraftig

Flylegen forteller at selv om den kosmiske bakgrunnsstrålingen bare er 11 prosent av strålingen vi blir utsatt for til daglig, øker den med 50–70 ganger på 35 000 fots høyde.

– Solens magnetfelt som delvis beskytter jorden mot kosmisk stråling, svinger i intensitet med en syklus på 11 år og magnetfeltet er nå på sitt laveste nivå. Derfor har den kosmiske strålingen vi blir utsatt for, økt med nesten 20 prosent. Samtidig flyr vi høyere enn tidligere, eksempelvis er

transatlantiske turer opp mot 40 000 fot, noe som medfører mindre beskyttelse mot denne strålingen, utdyper han.

Ifølge Romstad viser forskning fra Harvard Flight Attendant Health Study nå en økt fare for flere typer kreft hos flygende personell.

– I denne nye studien er faren for hudkreft høyere enn tidligere antatt – helt opp mot fire ganger økt risiko for enkelte typer hudkreft. Det er også sett en økning i risiko for flere andre typer kreft, blant annet en 50 prosent risikoøkning for brystkreft. Men, som i tidligere studier, er det uklart hvor stor del av risikoen man kan tilskrive kosmisk stråling. Kabinpersonalet blir utsatt for flere kjemikalier om bord med mulig kreftfremkallende virkning. En forstyrret døgnrytme på langdistanseflyvninger kan også redusere kroppens evne på cellenivå til å motarbeide kreft. Dette er kabinpersonale mer utsatt for da piloter ofte har en mer beskyttet arbeidsplan med tanke på hviletid, forteller han.

Forhåndsregler

Romstad informerer om at det finnes forholdsregler man kan ta som luftfartsan-

satt for å redusere risikoen kreft gjennom stråling.

– Man bør etterstrebe vaktplaner med så lite forskyvning av døgnrytme som mulig og nok hviletid. Det er viktig med kontinuerlig måling av stråling man blir utsatt for, slik at den ikke overstiger maksimumsgrensen. En slik maksimumsgrense er innført i Europa, men ikke i USA. Det er viktig å ha økt bevissthet på bakken rundt eksponering av solstråler, bruk av solkrem og ikke nøle med å få sjekket seg av fastlege og flylege med tanke på føflekker eller ved nyoppståtte symptomer, understreker flylegen.

Uklar sammenheng

Han vil i tillegg fremheve at det ikke er mulig å dra en fullstendig konklusjon mellom kosmisk stråling og kreft.

– Det er gjort mange andre studier de siste årene for å se etter sammenheng mellom kosmisk stråling og kreft blant flygende personell. Til dags dato er det fortsatt ikke mulig å dra en endelig konklusjon. Det er helt klart en økt risiko for kreft bland flygende personell, men årsakssammenheng er uklar, avslutter Romstad. ■

Helikopterulykker på land og til havs

Statistikken er klar: Det er langt mer risikofylt å fly helikopter i oppdrag over land enn over norsk sokkel til havs. Hvorfor er det så stor forskjell?

Av: Claude R. Olsen

Forskerne Rolf J. Bye og Stig O. Johnsen ved NTNU/SINTEF og rådgiveren Grethe Lillehammer i Safetec Nordic AS har gjort en analyse av hva som skiller de to typene helikoptertransport.

Store forskjeller

De tok utgangspunkt i tall for helikopterulykker med dødsfall i Norge. I helikoptertransporten offshore var antall ulykker med dødsfall 2,8 per million flytimer i perioden 1990–1999, null i perioden 2000–2015 og 1,9 i perioden 2007–2016. Til sammenlikning var ulykkesfrekvensen 18,3 i helikoptertransport på land. Forskerne fant store forskjeller i selve driften, organiseringen og i reguleringer i helikopterbransjen.

En viktig forskjell er typen oppdrag. Offshore flyr helikoptrene mellom land og installasjoner til havs, som er faste ruter. I tillegg flyr de redning og søk. På land utfører helikoptrene flere typer og mer varierte oppgaver. Det kan være passasjertransport, ambulanse, leveranse av varer, utdanning, inspeksjon av kraftledninger eller løft.

Mekanisk eller menneskelig svikt

Forskerne så tydelige skilnader da de undersøkte hva ulykkene skyldtes. Dødsulykkene i offshore helikoptertransport skyldtes ofte mekanisk svikt. På land bidro faktorer som flyforhold, pilotfeil, planleggingsfeil,

Seks personer omkom i Alta i september i år. Foto: Tom Skoglund/NTB Scanpix

manglende kompetanse og teknisk tilstand på helikopteret, bidro til ulykkene. Analyse av landulykkene viste at i to av tre ulykker bidro pilot- og planleggingsfeil til ulykken.

Disse flyoperative faktorene ble påvirket av andre ikke-operative forhold som lønssystem, arbeidsforhold, administrativ støtte, størrelsen på helikopterselskapet, lønnsomhet i bransjen, sikkerhetskrav i kontraktene og sikkerhetsfokus hos kundene.

Forskjellig selskapsstruktur

En sammenlikning på selskapsnivå viste forskjeller mellom offshore og på land når det gjelder trening og betingelser for ansatte. Mindre pilottrening i helikopterbransjen på land bidrar til høyere sannsynlighet for pilotfeil.

Ofte blir pilotene leid inn for en begrenset periode eller for enkeltoppdrag. Pilotens inntekter blir dermed knyttet direkte til å få oppdraget fullført, noe som kan påvirke

pilotens evaluering om han eller hun er «fit for flight». Det øker sjansen for feil.

Lærer av offshore

Siden 1990 har sikkerhet for helikoptertransporten offshore stått på agendaen i oljeselskapene, helikopterselskapene og hos myndighetene. Det har ført til bedre organisering, nye retningslinjer, bedre teknologi og økt bevissthet om sikkerhet. Kundene er villige til å betale for å bedre sikkerheten.

Et tilsvarende samarbeid finnes ikke i helikopterbransjen på land. Her finnes en flora av ulike kundegrupper med varierende økonomiske ressurser. De har mindre betalingsvilje og mindre kunnskap om helikopteroperasjoner enn kundene offshore. ■

Kilde: Addressing Differences in Safety Influencing Factors – A Comparison of Offshore and Onshore Helicopter Operations, Safety 2018, 4, 4

Gabi-Marie Echem mener fagforeninger i mange andre land knyttes til uro og konflikter som kan gjøre det vanskeligere å få jobb. Hun tror vi derfor har en jobb å gjøre med å vise frem hvorfor det er viktig å være organisert i Norge og hvordan vi kan hjelpe personer fra andre kulturer.

Foto: Gorm K. Gaare.

Vil få flere innvandrere til å organisere seg

Hvorfor melder ikke flere innvandrere seg inn i en fagforening? Det skal tankesmien Agenda finne ut av i samarbeid med Parat. Hovedstyret ønsker å få flere innvandrere til å organisere seg og dra nytte av fordelene ved å være medlem.

Av: Chaitra Shamraya og Claude R. Olsen

Det finnes ingen offisielle tall over organisasjonsgraden blant innvandrere, men signalene fra offentlig og privat sektor er at den er lavere enn for andre arbeidstakere. Dermed går innvandrere og flyktninger glipp av viktige muligheter og arenaer. Mange jobber på arbeidsplasser med dårlige arbeidsbetingelser, dårlig lønn og lav organisasjonsgrad.

Samfunnsproblem

Parats leder, Unn Kristin Olsen, mener at den lave organisasjonsgraden er problematisk for alle. Ikke bare går innvandrerne glipp av viktige muligheter og goder, men den skaper også et problem for den norske arbeidslivsmodellen som helhet.

Gjennom Agenda-prosjektet håper hun å få frem tiltak som kan øke rekrutteringen av innvandrere. Hvordan resultatene skal brukes, vet hun ikke ennå.

– Vi må få resultatene først. Men dersom vi finner noe verdifullt – som vi håper på – skal vi dele dem med andre. Dette er for viktig til at det skal forbli en forretningshemmelighet i Parat, sier hun.

Utfordring med personvern

En årsak til at Parat – og andre fagforeninger – ikke har statistikk på hvor mange medlemmer som er innvandrere, er personvernreglene. Fagforeningene kan

Parats leder Unn Kristin Olsen sier at Parat nå gjør en offensiv sammen med Agenda for å nå flere innvandrere. Foto: Vetle Daler

ikke spørre om innvandrerbakgrunn når de verver medlemmer.

– Åpenbare etiske og juridiske grunner tilsier at vi instinktivt vil skygge unna å be noen krysse av i innmeldingsskjema på sin status som innvandrer, asylsøker, midlertidig bosatt eller arbeidsinnvandrer, og enda mindre om hva statusen var for besteforeldre og foreldre, sier Olsen.

Hun tror Parat organiserer ganske få med innvandrerbakgrunn i offentlig sektor.

Et unntak er Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) hvor Parat organiserer 48 prosent av de ansatte med innvandrerbakgrunn. I privat sektor tror hun Parat organiserer en del med innvandringsbakgrunn i noen av bransjene.

Viktig prosjekt

Sentrum-venstre tankesmien Agenda starter nå et prosjekt der de blant annet skal snakke med tillitsvalgte på arbeidsplasser som har innvandrere, og med medlemmer som er innvandrere. Prosjektet skal være ferdig våren 2020.

– Agenda ønsker å gå i dybden når det gjelder for eksempel hva som er barrierene for at innvandrere organiserer seg, sier økonom i Parat, Tonje Krakeli Sneen som følger opp Agenda-prosjektet.

Intervjuene blir en viktig del av prosjektet.

– Da må vi følge lover og regler som GDPR, og Parat vil formidle kontakt mellom Agenda og de tillitsvalgte, sier Sneen. For å opprettholde den politiske balansen, vil Parat samarbeide med et prosjekt med den liberale tankesmien Civita neste år, men da om et annet tema.

Mulige barrierer

Trepartssamarbeidet mellom arbeidstakerorganisasjoner, arbeidsgiverorganisasjoner og myndigheter har lang tradisjon i

Samfunnsøkonom og forhandler i Parat, Tonje Krakeli Sneen, forteller at Agenda-prosjektet skal være ferdig våren 2020. Foto: Trygve Bergsland

Norge. Det har sikret arbeidstakerne gode arbeidsvilkår, lønninger og sosiale goder, og arbeidsgiverne stabil arbeidskraft. Gjennom mange år har partene bygd opp tillit til hverandre. Denne modellen er ganske ukjent i andre land, der arbeidsgiver og arbeidstaker i mye større grad er harde motstandere.

Norsk innvandringspolitikk dreier seg i stor grad om å få innvandrere inn i det norske arbeidslivet, og samtidig unngå at de blir utsatt for sosial dumping. Fagforeningene er en av partene som jobber for å oppnå dette. Men det er ikke enkelt å rekruttere innvandrerne til fagforeningene. Så langt har verken Parat eller de andre fagorganisasjonene funnet formelen for hvordan de skal få det til. Én utfordring er tillit.

Noen innvandrere har negative oppfatninger av fagforeninger, for eksempel de som minnes statsstyrte fagforeninger i tidligere øst-europeiske kommunistiske regimer. Andre kommer fra land hvor fagbevegelsen er korrupt og useriøs, og noen vet rett og slett ikke hva en arbeidstakerorganisasjon er, eller hvorfor de bør melde seg inn.

I mange deler av verden blir arbeidere som organiserer seg, utestengt fra arbeidsplassen eller utsatt for represalier.

– I andre land har organisering i fagforeninger et dårlig rykte, men her i Norge har vi et godt omdømme, og det må vi fortelle innvandrerne. Nå vil vi vente og se hva Agenda vil rapportere om hva innvandrerne tenker er barrierene for å organisere seg, sier Sneen.

Slik rekrutterer Parat

Når Parat skal rekruttere flere medlemmer blant innvandrere, er hovedkanalen den enkelte arbeidsplass. De lokale tillitsvalgte får opplæring på kurs, konferanser og møter om hvordan de skal få med innvandrere på laget.

Spesialrådgiver i Parat, Ragnar Eggesvik, sier nettverket på arbeidsplassene er den desidert viktigste rekrutteringskanalen, men Parat bruker også andre kanaler for å nå potensielle medlemmer.

Spesialrådgiver i Parat, Ragnar Eggesvik, sier at lokale nettverk på arbeidsplassen vil være den viktigste kanalen for å få flere innvandrermember. Foto: Chaitra Shamraya

– Da har sosiale media vist seg å være mest effektivt. I tillegg har vi noen annonser i magasiner som er rettet mot spesielle bransjer, forteller han.

Parat har også økt medlemstallet ved å ta opp i seg mindre fagforeninger. De får beholde profil og egne vedtekter, samtidig som de inngår i paraplyorganisasjonen Parat. I dag har Parat ni undergrupper, med til sammen 40 400 medlemmer.

For å få flere innvandrere som medlemmer, vurderer Eggesvik også en egen nettside med informasjon om hvordan fagforeninger er et gode.

Ny i Norge

Gabi-Marie Echem jobber i Finn og er organisert i Parat Media.

– Selv om min far opprinnelig kom fra Nigeria skal jeg ikke uttale meg på vegne av innvandrergupper. Som ny i Norge er det imidlertid grunn til å tro at det er mye som er viktigere enn å organisere seg. Først og fremst få seg jobb, språk, forstå norsk kultur og samfunnsorganisering, sier hun.

Echem mener det også kan være mange som ikke kjenner til fagforeninger fra tidligere.

– Litt avhengig hvor den enkelte kommer fra, er det flere land der fagforeninger knyttes til uro og konflikter som kan gjøre det vanskeligere å få jobb. Jeg tror vi har en jobb å gjøre med å vise frem hvorfor det er viktig å være organisert i Norge og hvordan vi kan hjelpe personer fra andre kulturer på flere områder, sier hun. ■

Dette er Agenda

Tankesmien Agenda er en partipolitisk uavhengig tankesmie som bidrar til samfunnsanalyse og politikkutvikling for det moderne sentrum-venstre. Den skal styrke det offentlige ordskiftet gjennom kunnskapsformidling, utredninger, meningsutveksling og forslag til nye politiske løsninger som fremmer et slikt samfunn. Trygve Svensson er leder.

Tankesmien Agenda er organisert som et ideelt AS, og eies av Trond Mohn og Landsorganisasjonen i Norge (LO).

Kilde: Agenda

Statsminister Erna Solberg. Foto: Kaja Schill Godager/SMK.

Solberg mener Norge mangler kompetanse

Statsminister Erna Solberg (H) sier til Parat24 at norsk arbeidsliv ikke er rustet til å møte morgendagens kompetansebehov, men at dette er noe regjeringen jobber intenst med, og peker blant annet på samarbeidet med partene.

Av: Arve Sigmundstad

En undersøkelse i regi av Kompetanse Norge viser at én av ti norske virksomheter melder om udekket kompetansebehov. Samtidig viser tallene at det udekkede kompetansebehovet i norske virksomheter har økt siden undersøkelsen startet i 2016.

Kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H) sier til Parat24 at den teknologiske utviklingen går så raskt at mange bedrifter opplever et kompetansegap.

– Det er et gap mellom den kompetansen bedriftene har behov for, og den kompetansen arbeidstakerne har. Det betyr at bedriftene må investere mer i sine ansatte, og de ansatte må være villig til å bruke fritid for å bygge ny kompetanse, sier han.

Solberg sier vi må være forberedt på at noen jobber vil forsvinne helt. – Da må vi ha systemer som gjør det mulig å ta mer utdanning, eller påfyll av kompetanse, slik at den enkelte kan komme lettere inn i ny jobb. Dette er en av de store utfordringene våre fremover, sier hun.

Regjeringen vil bruke penger på kompetanseutvikling, men at finanseringen må være et samarbeid mellom arbeidsgiverne og staten.

– Samtidig må arbeidsgiver gi de ansatte muligheter og tid til å ta utdanning som er relevant for jobben, og arbeidstaker må være villig til å investere tid og fritid, sier statsministeren.

Ny Parat-klubb i nytt direktorat

Det nye Digitaliseringsdirektoratet får ansvaret for tjenesten Altinn, som holder til i Brønnøysund, og Parats medlemmer i Altinn benytter anledningen til å etablere ny klubb.

Av: Vetle Daler

Fra nyttår får Digitaliseringsdirektoratet (tidligere Difi) ansvaret for Altinn. Ingen mister jobben i forbindelse med omorganiseringen, og de ansatte fortsetter på samme arbeidssted, selv om virksomheten formelt flyttes fra Brønnøysundregistrene og legges inn under et nytt direktorat.

Parat-leder Unn Kristin Olsen har besøkt Parats medlemsgruppe i Brønnøysund, som er i full gang med å forberede overgangen til det nye direktoratet. Blant annet bestemte styret i Parat Brønnøysund seg for å etablere en ny medlemsgruppe i det nye Digitaliseringsdirektoratet.

– All honnør til styret som virkelig står på og trygger de ansatte i denne prosessen, og ikke minst en stor takk til dem for at de har tatt initiativ til opprettelse av ny Parat-gruppe i Digitaliseringsdirektoratet, sier hun til Parat24.

Olsen er også glad for at de berørte medlemmene på strak arm også tok initiativ til å danne et nytt tillitsutvalg som skal være oppe og gå fra 1. januar 2020.

– Vi i Parat er heldige som har så flotte og ikke minst dyktige medlemmer og tillitsvalgte. Det var en stor fornøyelse å være sammen, både faglig og sosialt, sier Parat-lederen.

Digitaliseringsdirektoratet etableres 1. januar 2020 ved en sammenslåing av Difi (Direktoratet for forvaltning og IKT) og Altinn. Det nye direktoratet holder til i Oslo, Leikanger og Brønnøysund. Direktoratet er underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet og digitaliseringsminister Nikolai Astrup (H).

Unn Kristin Olsen.
Foto: Trygve Bergslund.

Aktivitets- og redegjørelsesplikten styrkes

Likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm mener den styrkede aktivitets- og redegjørelsesplikten er et godt verktøy for likestillingsarbeidet. Hun sier det blir noen nye skjerpede og spisede plikter fra 1. januar 2020.

Av: Lill Jacqueline Fischer

Den utvidede aktivitetsplikten gjelder både for avirksomheter med over 50 ansatte og for private virksomheter med mellom 20 og 50 ansatte, hvis en av partene krever det. Utvidelsen innebærer at arbeidsgiver annethvert år skal gjennomføre en lønnskartlegging fordelt etter kjønn, og dokumentere denne kartleggingen. Virksomhetene skal også kartlegge bruken av ufrivillig deltidsarbeid.

Likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm.
Foto: Trygve Bergsland.

Aktivitets- og redegjørelsesplikten skal forankres i selskapets styre. Plikten til aktivt likestillingsarbeid og plikten til å redegjøre for dette oppfylles. Ved lovendringen plikter styreleder å sørge for styrebehandling av saker for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Ifølge Bjurstrøm har arbeidsgiversiden vært negativ til reglene om aktivitets- og redegjørelsesplikten.

– Vi har en motivasjonsjobb å gjøre overfor arbeidsgiverne, sa Bjurstrøm.

Leder for Parats likestillings- og mangfoldsutvalg, Ronny Kjøsø, mener aktivitets- og redegjørelsesplikten er likestillingsens HMS i virksomheten.

– Et likestilt arbeidsliv er en av de viktigste bærebjelkene i det norske arbeidslivet, sier Kjøsø.

Ronny Kjøsø mener den beste måte å starte arbeidet på er i arbeidsmiljøutvalgene. Her kan en sette temaet på dagsordenen og stille spørsmål som hvordan ønsker vi å ha det hos oss, og hvorfor dette er viktig.

Ikke et veldedighetsprosjekt

– Vi er ikke et jævla veldedighetsprosjekt, sier Gabriel Wilhelmsen Hoff og Tamarin Varner fra Norges Handikapforbunds Ungdom som har blitt tildelt YS' likestillingspris for 2019. Prisen skal stimulere til økt innsats i arbeidet for å fremme likestilling og like muligheter for alle.

Av: Vetle Daler

Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU) er en organisasjon av og for funksjonshemmede ungdom. De jobber for full frihet og likestilling for funksjonshemmede. Leder Tamarin Varner er glad for tildelingen.

– Vi er en minoritetsgruppe som ofte føler vi blir glemt i samfunnsdebatten. Det er få nyheter og saker, verken positive eller negative, om handikappede ungdommer. Folk vet ikke at det er en kamp som må kjempes, og antar at de i det gode Norge har det godt, og så har de egentlig ikke det når man ser nærmere på det, sier Varner til NTB.

– Hva er de største likestillingsutfordringene for funksjonshemmede ungdommer i Norge i dag?

– Det er at vi bruker veldig mye av tiden vår på å bli forstått, istedenfor å kunne slappe av og ha et vanlig ungdomsliv. Vi vil så gjerne bli sett, så da bruker vi ofte ettermiddager og helger for å kjempe for det vi mener er rett. Det er en kamp i seg selv for ungdom å bli forstått, og når man ikke blir det, da blir man lei seg og tenker: Hvorfor er det ingen som kjemper for meg og forstår hvorfor jeg sitter i rullestol eller har en annen form for funksjonshemming, sier Varner.

Gabriel Wilhelmsen Hoff og Tamarin Varner.
Foto: Vetle Daler.

Juryen peker på at NHFU har hatt mange viktige satsinger de senere årene, som synliggjøring av hatkriminalitet og hatefulle ytringer som særlig rammer unge funksjonshemmede med tilhørighet i flere minoriteter. De trekker også frem NHFUs mangfoldsarbeid for å sikre at de er en organisasjon også for funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn, og utfordring av tabuer og fordommer når det gjelder kjønn, seksualitet og identitet.

Har du ferie til gode?

Har du ferie til gode, er det på tide å tenke på hva du skal gjøre. Ferielovens hovedregel er at all ferie skal tas ut i ferieåret. Ferieloven gjør imidlertid unntak for ferie som ikke er tatt ut på grunn av sykdom eller foreldrepermisjon.

Av: Lill Jacqueline Fischer

All lovbestemt ferie som ikke er tatt ut i år, blir overført til neste år. Det er ikke mulig å avtale med arbeidsgiver at det skal utbetales lønn for disse feriedagene. Dette gjelder uansett hva som er årsaken til at ferien ikke er avviklet.

Ifølge ferieloven kan man avtale med arbeidsgiver å overføre inntil tolv virkedager av den lovfestede ferien til neste ferieår. Det samme gjelder den avtalefestede ferien. Dette innebærer altså at man kan avtale å overføre inntil 17 virkedager (14 arbeidsdager) totalt til neste ferieår, noe som må avtales skriftlig med arbeidsgiver.

Ferie som i strid med lovens bestemmelser eller som på grunn av sykdom eller foreldrepermisjon ikke er avviklet ved ferieårets utløp, skal overføres til neste ferieår. Hvis arbeidsgiver er skyld i manglende ferieavvikling, kan arbeidstaker kreve erstatning. Husk at arbeidsgiver plikter å sørge for at arbeidstaker tar ut minst 25 virkedager i ferie hvert år, og at arbeidstaker har tilsvarende plikt til å avvikle disse feriedagene.

Hvor mye ferie kan overføres til neste år?

Private virksomheter

Kan avtale å overføre to uker ferie. For arbeidstakere med femdagers uke kan ti dager av den lovbestemte ferien avtales overført til året etter. Det vil si tolv virkedager, medregnet lørdag.

I virksomheter med tariffavtale er det avtalt fem ukers ferie, altså fire ekstra feriedager enn ferieloven gir rett på. Ferieloven regulerer ikke disse avtalefestede feriedagene.

dagene. Partene kan derfor avtale at de skal overføres i tillegg. Ferieloven er heller ikke til hinder for at arbeidstaker får lønn i stedet for disse fire feriedagene.

Statlige virksomheter

Kan avtale 14 dager. Ifølge Hovedtariffavtalen punkt 6 skal den avtalefestede ferien behandles likt som lovfestet ferie. Arbeidsgiver og arbeidstaker kan altså avtale at avtalefestet ferie skal overføres, men ikke at det skal betales lønn i stedet for feriedager. Avtalen skal være skriftlig.

Det betyr at partene kan avtale at 14 feriedager overføres til neste år når arbeidstaker har 5-dagersuke, eller 17 virkedager inkludert lørdag. Avtalen skal inngås skriftlig. Ansatte i staten har fem uker ferie. Fire uker og én dag følger av ferieloven, resten er forhandlet frem i hovedtariffavtalene. Til sammen blir det 30 virkedager, når lørdag regnes med.

Arbeidstakere over 60 år

Felles for statlig og privat sektor er at arbeidstakere som har fylt 60 år, ikke kan avtale å overføre den ekstra ferieuken de har krav på etter ferieloven i tillegg til annen ferie. Slike feriedager omfattes av begrensningen for hvor mye ferie som kan avtales overført.

Sykdom og foreldrepermisjon

Er det arbeidsuførhet eller foreldrepermisjon som er årsak til at feriedagene ikke ble tatt ut i ferieåret, skal ferien overføres til året etter. Overføringen krever ikke avtale.

Ifølge ferieloven kan du avtale med arbeidsgiver å overføre inntil 14 arbeidsdager av lovfestet og avtalefestet ferie for bruk i 2020.

Lovbrudd

Er det andre årsaker til at feriedagene ikke er brukt opp enn sykdom og foreldrepermisjon, blir dagene likevel overført til neste ferieår. Men det er formelt sett et brudd på ferieloven.

Arbeidsgiver kan pålegge deg å ta ut ferien

Har du ferie til gode, kan arbeidsgiver pålegge deg å ta den ut før året er omme. Ferieloven legger opp til at arbeidsgiver skal drøfte feriefastsettingen med den enkelte arbeidstaker eller med de tillitsvalgte. Og at du kan kreve å få beskjed om når du skal ha ferie tidligst mulig og senest to måneder før ferien starter. Både underretning senest to måneder før og drøftingsplikten er såkalte ordensregler, noe som betyr at det ikke får noen konsekvenser dersom arbeidsgiver unnlater å følge disse reglene.

Blir en ikke enige om når ferien skal avvikles, er det arbeidsgiver som bestemmer. Har du ferie til gode, er det på tide å tenke på om og når du vil avvikle ferien, eller om du vil søke om å overføre ferien til neste år.

Færre kvinnelige sjefer i Sverige

Andelen kvinnelige sjefer i de største selskapene synker, mens den øker i land som USA, Storbritannia og Frankrike. Andelen kvinner på toppen har økt jevnt i Sverige de siste sju årene, men i år ble trenden brutt, viser en oversikt utarbeidet av Allbright-stiftelsen. 23 prosent av sjefsstillingene i Sveriges 30 største selskap er nå besatt av kvinner. I fjor var andelen 24 prosent.

I USA har andelen kvinnelige toppsjefer økt fra 25 til 28 prosent de siste årene. Kvinneandelen har også økt i Storbritannia, Frankrike og Tyskland, mens den har falt til 13 prosent i Polen. @NTB

350 milliarder til grønn omstilling

Private danske pensjonsselskaper vil investere 350 milliarder danske kroner i grønn omstilling frem til 2030. Det danske Statsministeriet mener det er nødvendig med store investeringer fra privat sektor dersom FNs verdensmål og Parisavtalen skal realiseres. @NTB

Laveste ledighet i EU siden årtusenskiftet

Arbeidsledigheten i EU var på 6,2 prosent tidligere i høst, det laveste nivået siden den månedlige statistikken startet i januar 2000. Tsjekkia har lavest arbeidsledighet i EU, med 2 prosent, mens ledigheten er høyest i Hellas med 17 prosent. @NTB

Kambodsja hever minstelønnen

Regjeringen i Kambodsja hever minstelønna for ansatte i klesindustrien, som er landets største inntektskilde. Minstelønnssatsene heves fra januar 2020 med 4,4 prosent, altså drøyt 70 kroner, til 1720 kroner i måneden. Klesindustrien i Kambodsja sysselsetter nærmere 800 000 mennesker. @NTB

EU gir bedre vern til varslere

EUs justisministre har vedtatt nye regler som skal gi bedre vern for varslere. Reglene vil tre i kraft i 2021. Tiltakene inkluderer krav om trygge kanaler for intern varsling i både offentlig og privat sektor, og for å varsle myndighetene. Varslere skal også beskyttes mot gjengjeldelse, og det stilles krav til myndighetene om å informere publikum og lære opp tjenestemenn i håndtering av varslere. @NTB

NAV har feiltolket reglene knyttet til opphold i et annet EØS-land mens man mottar sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger. Mange er urettmessig dømt for trygdesvindel, mens flere tusen har fått urettmessige pengekrav mot seg. Foto: Gorm K. Gaare.

Mange Parat-medlemmer rammet av trygdeskandalen

Parat har sendt informasjon til sine over 40 000 medlemmer med tilbud om advokatbistand til uskyldig dømte, eller de som har fått uriktige krav om tilbakebetaling grunnet NAVs feiltolkning av trygdereglene.

Av: Trygve Bergsland

I følge leder av Parats juridiske avdeling, Anders Lindstrøm, er det så langt mottatt tilbakemelding fra flere medlemmer som er rammet av trygdeskandalen, og som nå vil få juridisk hjelp. Parats advokater forventer å få inn flere saker i tiden fremover.

– Parats juridiske avdeling står klar til å bistå medlemmer som trenger råd, veiledning eller en gjennomgang av saks-

komplekser. Det er stor sannsynlighet for at enda flere medlemmer er berørt av den feilaktige bruken av regelverket, og vi venter flere saker innsendt på grunnlag av krav om

Leder av Parats juridiske avdeling, Anders Lindstrøm, forteller at Parats advokater står klare til å bistå medlemmer som kan være rammet av NAV-skandalen. Foto: Trygve Bergsland

tilbakebetalinger eller standsytelser. Dette er saker vi vil gå grundig inn i og venter nå på dokumentasjon fra medlemmene som allerede har tatt kontakt, sier Lindstrøm.

Han sier kravene så langt dreier seg om krav på tilbakebetalinger på opptil 200 000 kroner.

– Dette er svært alvorlig for de som helt urettmessig er rammet av NAVs feiltolkning, men heldigvis er vi i stand til å stille store ressurser tilgjengelig for de berørte, sier Parat-advokaten.

Kjernen i saken er at NAV har feiltolket reglene rundt å oppholde seg i et annet EØS-land mens man mottar sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger. – Mange er urettmessig dømt for trygdesvindel, mens flere tusen har fått urettmessige pengekrav mot seg, sier Lindstrøm. ■

Advarer mot hets og sjikanering av NAV-ansatte

Trygdesaken og NAVs feiltolkning av trygdereglene er alvorlig. Samtidig advarer Parat-leder Unn Kristin Olsen og sentral hovedtillitsvalgt for NAV, Agathe Osland Hellesen, mot en heksejakt mot ansatte og saksbehandlere i NAV.

Av: Trygve Bergsland

Parat-lederen sier denne saken skyldes en lovtolkning NAV-ledelsen har ansvar for.

– Dette er en alvorlig sak som berører svært mange mennesker, og det er ikke vanskelig å forstå reaksjonene med både sinne og frustrasjon. Samtidig er det ikke den enkelte ansatte i NAV som er ansvarlig for slike systemfeil, sier Olsen.

Enormt press på ansatte

Osland Hellesen er bekymret for ansatte i NAV som nå blir utsatt for et enormt press fra alle kanter.

– Denne saken er alvorlig for alle. Først og fremst de som er direkte berørt og som har fått en uriktig behandling. Her har vi alle et ansvar for å rydde opp så snart som mulig og gi dem oppreisning. Jeg er også glad for at det skal gjennomføres ekstern granskning og en rekke interne prosesser for å rydde opp i feil som er begått. Det er samtidig ikke enkeltpersoner og saks-

Hovedtillitsvalgt for Parat NAV, Agathe Osland Hellesen, minner om at det ikke er enkeltpersoner og saksbehandlere i NAV som på eget initiativ har tolket lovverket. Foto: Helene Husebø

Parat-leder Unn Kristin Olsen er klar på at enkeltansatte i NAV ikke er ansvarlige for systemfeil. Foto: Vetle Daler.

behandlere i NAV som på eget initiativ tolker lovverket, sier hun.

Tolkning av lovverk og saksbehandling gjennomføres ifølge den hovedtillitsvalgte etter en enhetlig og felles forståelse i hele NAV-systemet.

– Saksbehandlere i NAV kan i svært liten grad foreta egne tolkninger av lovverket, eller basere saksbehandling på eget skjønn. Vår overordnede rolle og oppdrag er å påse at alle behandles likt i henhold til gjeldende regelverk og nødvendig dokumentasjon. Feil tolkning av lovverket skal

avdekkes av egne jurister, gjennom klageinstanser og av domstolene, sier Osland Hellesen.

Parat-lederen sier advokatene i Parat nå jobber med å gå igjennom saker som er ført for medlemmer som kan være berørt av feilen som er begått.

– I tillegg til å ta vare på våre medlemmer i NAV vil vi også bistå medlemmer som kan være uskyldig utsatt for NAVs feiltolkning av regelverket, sier Olsen. ■

Pensjonsseier i Rikslønnsnemda

Rikslønnsnemda gir ansatte i sykehusene rett til pensjonsopptjening også for dem som jobber under 20 prosent. Dette var det store stridsspørsmålet under sykehusstreiken som varte i tre uker i juni, der over 800 ansatte i seks ulike helseforetak var omfattet av streiken.

Av: Trygve Bergsland

Streiken i juni var en konflikt mellom Spekter, YS og LO. Regjeringen, ved arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) avsluttet streiken ved å ta i bruk tvungen lønnsnemnd. Fra YS var det medlemmer i Parat og Delta som var i streik.

Minstegrensen på 20 prosent oppheves

Leder i YS-Spekter, Lizzie Ruud Thorkildsen, sier dette er en historisk seier for det organiserte arbeidslivet. – Våre medlemmer har kjempet hardt for rettferdighet og likebehandling. Denne avgjørelsen har enorm betydning for norsk arbeidsliv og viser at pensjon er en grunnleggende rettighet, sier Ruud Thorkildsen.

Bodil Røkke takker medlemmene som har stått i streik og tatt belastningen. Foto: Siv M. Bjelland/Delta.

Parat-lederen sier kampen om pensjon fra første krone er viktig og var også den saken som fikk størst oppmerksomhet på Parats landsmøte i november 2018, der delegatene sendte en bønn til stortingspolitikere om pensjon av all lønn.

Parat-leder Unn Kristin Olsen var den gang kritisk til arbeidsgiver som ikke benyttet seg av dispensasjonsmulighetene. – Dette er en seier, først og fremst for alle våre medlemmer som har stått i en streik, og samtidig en seier for alle ansatte med lavere stillingsprosjenter som når får pensjonsopptjening, sier Parat-lederen.

Rikslønnsnemndas flertall har kommet frem til at kravet om en oppheving av minstegrensen for pensjonsopptjening er rimelig, ettersom tapet for den enkelte som har en stilling under 20 prosent-grensen, er potensielt stort. Den nye tariffavtalen mellom Spekter og YS Spekter fastsettes dermed slik at minstegrensen oppheves.

Parat-lederen sier kampen om pensjon fra første krone er viktig og var også den saken som fikk størst oppmerksomhet på Parats landsmøte i november 2018, der delegatene sendte en bønn til stortingspolitikere om pensjon av all lønn.

– Vi vil fortsatt jobbe for at alle skal få pensjon fra første krone. Rikslønnsnemndas kjennelse i dag gjør ikke denne saken mindre aktuell også for den øvrige del av norsk arbeidsliv som må få de samme pensjonsrettighetene. Vi gir oss ikke før alle norske arbeidstakere får pensjon fra første krone, sier Olsen.

Lønnsramme på 3,2 prosent

Rikslønnsnemda har også avgjort lønsspørsmålet, der ansatte får et lønnsoppgjør på 3,2 prosent som er i tråd med årets frontfagsforhandlinger. Virkningstidspunktet settes til 1. august 2019.

Nestleder i Farmasiforbundet i Parat, Bodil Røkke, sier at dette er historisk og en gledens dag.

– Jeg vil takke medlemmene som har stått i streik og tatt belastningen for alle oss andre. Dette er en seier for fremtidens arbeidsliv, sier Røkke. ■

*Kari Nestaas er valgt som ny leder av Parat UNG, nå vil hun jobbe for å synliggjøre UNG-arbeidet og løfte frem synspunktene til unge i Parat.
Foto: Verle Daler.*

Ny leder i Parat UNG

Organisasjons- og arbeidslivet er i endring, og det må også Parat UNG ta innover seg, mener Parat UNGs nye leder Kari Nestaas. Hun ønsker nå å etablere tett dialog og UNG-nettverk i alle regionene.

Av: Arve Sigmundstad

Etter seks år i styret for Parat UNG, fire av disse årene som leder, varslet Idar Gundersen valgkomiteen om at det var på tide å slippe yngre krefter til. – Mitt engasjement tok ikke slutt, men seks år er lenge. Det var på tide å la noen andre få sette sitt preg på Parat, skriver Gundersen i en post på Facebook.

Sterkt engasjement

Nå har Kari Vestaas, 32 år gammel og trebarnsmor fra Voss, overtatt lederpinnen i Parat UNG.

– Jeg har et sterkt engasjement, og ville gjerne være med i styret enda en periode. Ikke minst for å få anledning til å slutføre flere påbegynte prosjekter, sier Nestaas.

Den nyvalgte lederen forteller at det falt naturlig å takke ja da valgkomiteen spurte om hun kunne tenke seg å stille til ledervalg, og har klare tanker om veien videre.

– Det er spesielt to spørsmål som er viktige for meg. Parat UNG må bli mer synlig, også ute i alle regionene og overfor unge medlemmer. Samtidig må Parat UNG bli et naturlig talerør for synspunktene til unge medlemmer i Parat, understreker hun.

Nestaas sier hun er opptatt av en desentralisert organisasjonsstruktur og nærhet til medlemmene.

– Jeg er bekymret for de sentraliserings-tendensene vi ser, og vil gjerne at Parat UNG skal bli et talerør for stemmer også utenfor storbyene, påpeker hun.

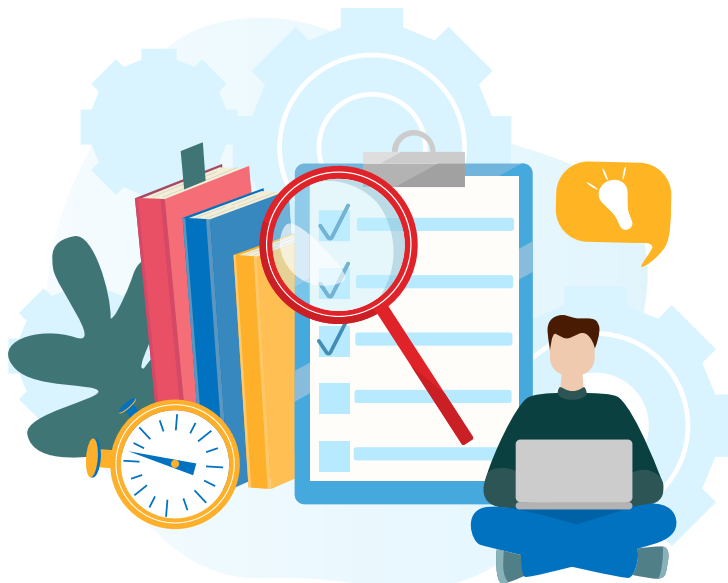
Tett dialog

Parat UNG-lederen fremhever at hun ønsker en tett dialog med de unge medlemmene hun nå er valgt til å representere. Derfor har hun også en målsetting om å få etablert egne UNG-nettverk i alle regioner.

– Både arbeids- og organisasjonslivet er i endring. Da må vi tørre å spørre hva Parat kan eller skal være for unge medlemmer, og hva er fagforening er for unge medlemmer. Jeg tror vi må være noe mer enn bare en organisasjon for kriseberedskap og konflikt, sier hun.

Nestaas understreker at hun vil bidra til å synliggjøre verdien av å ha et bredt faglig nettverk, ikke minst for unge.

– Det at Parat organiserer arbeidstakere innenfor et så bredt spekter av bransjer, gjør at man bygger tverrfaglige nettverk på en helt unik måte. Jeg tenker at det er vår jobb å bidra til å synliggjøre denne verdien, også overfor unge medlemmer, avslutter Parat UNG-lederen. ■

Kurs i 2020

Parat har over 3300 tillitsvalgte og et omfattende kurstilbud. Målet med kursene er å bistå våre tillitsvalgte slik at de er i stand til å løse viktige oppgaver for medlemmene.

De aller fleste avgjørelser som har betydning for medlemmers lønns- og arbeidsvilkår, tas i den enkelte bedrift. Det er et mål at flest mulig beslutninger skal tas på et lavest mulig nivå, slik ansatte og tillitsvalgte medbestemmelse er nedfelt i både lov- og avtaleverket.

Ny grunnopplæring ferdig

Fra og med 2019 har en ny modell for grunnopplæring blitt gradvis innført. Opplæringen tilbys alle nye tillitsvalgte og skal gi grunnleggende kunnskaper og verktøy for å fylle tillitsvalgtrollen på en god og trygg måte. Fra og med nyttår er alle grunnkursene ferdig oppdatert.

Grunnopplæringen for tillitsvalgte i Parat er bygd opp med tre kurs i en trinnstruktur og total varighet er på 4,5 dager.

Grunnkurs 1 holdes regionalt og er for alle tillitsvalgte uansett sektor. Grunnkurs 2 og 3 er tilpasset sektor og holdes samlet, slik at de i praksis vil oppleves som ett kurs.

Målet med grunnopplæringen er at tillitsvalgte skal:

- lære det de trenger for å bli en god tillitsvalgt og trygg i rollen
- forstå hvordan de kan utøve medbestemmelse innenfor rammene av lover, avtaler og Parats politikk
- kjenne til verktøy og hvilken støtte de kan få i Parat og få en metodikk for problemløsning

Aktive kursdeltakere

Den nye grunnopplæringen er basert på hvordan voksne lærer, og det lagt vekt på aktivisering, samarbeid og refleksjon. Omfanget av tradisjonelle forelesninger er

begrenset, og hovedvekten er lagt på oppgaveløsning og erfaringsdeling i grupper. Kursdeltakerne må i tillegg til å benytte lov- og avtaleverk, i stor grad bruke eget skjønn og tolkningsevne når oppgavene skal løses. Lærematerialet er samlet på nett og kan brukes som et oppslagsverk etter endt kurs.

Hvem får plass på kurs?

Parat har over 3300 tillitsvalgte. Vi har tillitsvalgte i bedrifter med noen få ansatte, mens andre er øverste tillitsvalgt i store virksomheter. Noen tillitsvalgte er avtale-tillitsvalgte, det vil si at de etter hovedavtalen har rett til medbestemmelse. Men i mange virksomheter er det også organisasjonstillitsvalgte, det er ofte styremedlemmer i klubben eller varatillitsvalgte.

Grunnkurs 1 handler om tillitsvalgtrollen, og Parat ønsker at alle tillitsvalgte skal gå dette kurset. Dersom det er mange søkere, blir tillitsvalgte med det høyeste vernet prioritert.

Grunnkurs 2 og 3 som handler om medbestemmelse i forhold til lov- og avtaleverk, samt fordypningskurs og deltidstudier, vil vanligvis ikke være relevante kurs for varatillitsvalgte. ■

Grunnopplæringen i Parat

Grunnkurs 1

Rollen som tillitsvalgt
2 dager

Grunnkurs 2

Tillitsvalgte og
lovverket
1 dag

Grunnkurs 3

Tillitsvalgte og
avtaleverket
1,5 dager

Les mer om kurs på side 31. >>

Kurs og konferanser for tillitsvalgte 2020

Januar

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
31		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2

- 21.–22. januar Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen
- 27.–28. januar Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 28.–30. januar Forhandlingsteknikk privat sektor og spekter, Sanner Hotel

Februar

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	31	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	1

- 5.–7. februar Presentasjonsteknikk og kommunikasjon, Sanner Hotel
- 10.–12. februar Grunnkurs 2 og 3 Privat og Kommune, Quality Hotel Olavsgaard
- 10.–13. februar Human Resource Management (HRM) 15 studiepoeng 1. samling, Scandic Victoria, Oslo
- 26.–27. februar Parat- og Tariffkonferansen, Clarion Hotel Oslo Airport

Mars

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
24	25	26	27	28	29	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	1	2	3	4	5

- 2.–4. mars Grunnkurs 2 og 3 stat, Sanner Hotel
- 10.–11. mars Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 11.–13. mars, Forhandlingsteknikk+lokale forhandlinger KS/Virke-Huk og Spekter helse, Quality Hotel Olavsgaard
- 18.–20. mars Forhandlingsteknikk for stat, Sanner Hotel
- 23.–24. mars Styrearbeid for ansattrepresentanter i aksjeselskap, Quality Hotel Olavsgaard

April

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
30	31	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	1	2	3

- 23.–26. mars Human Resource Management (HRM) 15 studiepoeng 2. samling, Scandic Victoria, Oslo
- 30. mars Ansettelsesråd stat, Park Inn Hote Oslo Airport
- 20.–21. april Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 22.–24. april Konfliktthåndtering - kommunikasjon og juss., Sanner Hotel
- 27.–28. april Grunnkurs 1 midt og nord, Scandic Nidelven

Mai

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

- 11.–12. mai Retorikk, Quality Hotel Olavsgaard
- 27.–28. mai Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen

Juni

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4

- 8.–9. juni Parat-stat konferansen, Radisson Blu Oslo Airport

Kurs og konferanser for tillitsvalgte 2020

Juli

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
29	30	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	1	2

August

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
27	28	29	30	31	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31	1	2	3	4	5	6

■ 26.–28. august Grunnkurs 2 og 3 Privat og spekter, Quality Hotel Olavsgaard

September

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
31	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	1	2	3	4

- 1.–2. september Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 3.–4. september Parat lederkonferanse, Scandic Oslo Airport
- 10.–11. september Regionmøte Øst, Oslo
- 14.–16. september Presentasjonsteknikk og kommunikasjon, Sanner Hotel
- 21.–22. september Regionmøte Sør, Kristiansand
- 23.–24. september Regionmøte Nord, Tromsø
- 28.–29. september Regionmøte Midt, Trondheim
- 30. sept–1. okt Regionmøte Vest, Bergen

Oktober

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
28	29	30	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	1

- 14.–16. oktober Økonomiforståelse/Lok.forh. Privat og spekter 1-9, Quality Hotel Olavsgaard
- 20.–22. oktober Konfliktbehandling, kommunikasjon og juss, Sanner Hotel
- 26. oktober Ansettelsesråd stat, Park Inn Hotel Oslo Airport
- 29.–30. oktober Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel River Station, Drammen

November

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
26	27	28	29	30	31	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

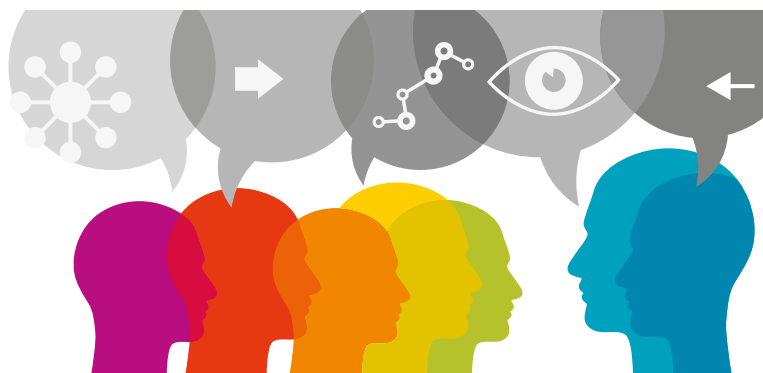
- 2.–3. november Grunnkurs 1 region vest, Quality Hotel Edvard Grieg
- 3.–4. november Grunnkurs 1 region nord og midt, Clarion Hotel The Edge
- 5. november Parat Luftfartskonferanse, Scandic Oslo Airport
- 9.–10. november Arbeidsgivers styringsrett, omstilling, permittering og nedbemanning - privat, Quality Hotel Olavsgaard
- 11.–12. november Arbeidsgivers styringsrett, omstilling og nedbemanning - stat, Quality Hotel Olavsgaard

Desember

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
30	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	1	2	3

- 18.–20. november Grunnkurs 2 og 3 Privat og Virke-Huk og KA, Quality Hotel Olavsgaard
- 23.–25. november Grunnkurs 2 og 3 stat, Sanner Hotel
- 26.–27. november Retorikk, Quality Hotel Olavsgaard
- 30. nov–1. des Grunnkurs 1 region øst og sør, Quality Hotel Olavsgaard
- 2.–3. desember Arbeidstidsordninger i ulike sektorer, Quality Hotel Olavsgaard

Øvrig kurs informasjon

Fordypningskurs

I tillegg til grunnopplæringen har Parat fordypningskurs innenfor de områdene som er viktig for vervet som tillitsvalgt på arbeidsplassen. Eksempler på dette er forhandlingsteknikk, lønnsforhandlinger, konfliktløsning, tale- og presentasjonsteknikk, retorikk, omstillinger og nedbemanninger og arbeidstidsordninger.

– For å ha nødvendige forkunnskaper til å få faglig utbytte av fordypningskurset, må de tillitsvalgte først ha gjennomgått grunnopplæringen i Parat eller ha tilsvarende kompetanse, sier opplæringsansvarlig Tove Løhne.

Deltidsstudier

I samarbeid med Universitetet i Sørøst-Norge arrangerer vi kurs som gir studiepoeng. Hvert kurs består av én eller to samlinger, en obligatorisk oppgave og hjemmeeksamen. Tillitsvalgte kan ta inntil ett deltidsstudium hvert kalenderår. Våren 2020 arrangeres kurset «Human Resource Management».

Påmelding

Parat sender ut kursinvitasjon elleve uker før kursstart til tillitsvalgte som er i målgruppen for kurset.

Du må logge deg inn på «Min side» for å kunne melde deg på kurs. Her finner du også oversikt over hvilke kurs og konferanser du har deltatt på tidligere, og bekreftelse på nye kurs. Trenger du hjelp, tar du kontakt på e-post til medlem@parat.com.

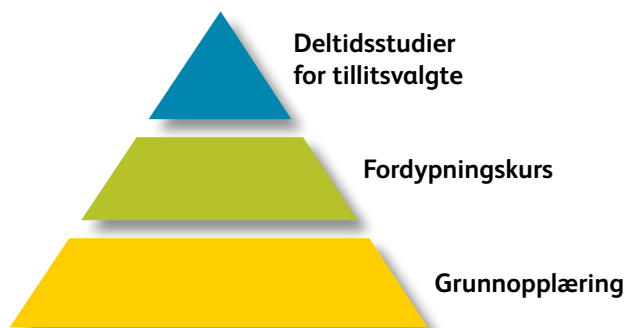
Har du spørsmål til kursene, send e-post til:

kurs@parat.com, eller ring Parat på telefon 21 01 36 00.

Du kan også ta direkte kontakt med kursansvarlige:

- Hege Thorud, 924 49 819
- Monica Bjørlo, 930 40 952

Kurspyramiden for tillitsvalgte i Parat

Kunsthjelpere bak scenen

I snart 35 år har Lasse Evje vært sentral bakspiller i norsk teaterbransje. De siste 12 årene har den Parat-organiserte scenearbeideren tilbragt på Norges største scene – Den Norske Opera og Ballett.

Av: Tellef Øgrim

Utenpå er Den Norske Opera & Ballett (DNO&B) i Oslo en skinnende, arkitektonisk juvel. En kulturkatedral forkledt som marmor-isbre, fotografert av tilreisende fra nesten alle verdens land siden åpningen for 12 år siden.

Nytt inntrykk

Den som slipper inn gjennom personal-resepsjonen på sjøsiden, får et helt annet inntrykk. Produksjonshaller på rekke og rad. Sveiseutstyr, snekkermaskiner, male-spenn, kraner, trucker, lastebur til vogntog og en mer enn romslig lasterampe.

Overalt er det folk som haster til eller fra et gjøremål. Noen med verktøy i hånden, andre med noteark eller teksthefter. – Denne hører til Nøtta, sier scenearbeider Lasse Evje, og peker på to enorme konstruksjoner som rekker nesten helt opp til det høye taket. Konstruksjonene er bygget i tre, malt for å ligne marmor, og forestiller sammen en gigantisk peis.

Ingen blant publikum kommer til å overse den når juleeventyret Nøtta, eller Nøtteknekkeren som vi andre pleier å kalle forestillingen, skal spilles mot jul i Bjørvika. Det er ikke så merkelig at den har fått et kjæleavn. I ballettverdenen kommer man ikke utenom stykket med den kjente musikken.

Bak scenen kan man høre teaterapparatets egne symfoni. Den skrangler, dunder og ruller. Selv tidlig på dagen, i en relativt stille uke, er det flust med folk i full virksomhet. Den dagen Parat-bladet er på besøk, blandes verkstedlydene med lyden av en stor gong, som prøves ut av en perkusjonist fra Oslo Filharmonien. Dagen etter skal orkesteret spille Gustav Mahlers 8. symfoni som en del av orkesterets markering av sine første 100 år.

Operatøren

Lasse Evje er en smilende og entusiastisk kar midt i 50-årene fra Nøtterøy, som har vært scenearbeider siden han hoppet av filosofistudiene på Blindern tidlig på 1980-tallet. Nå viser han oss rundt blant dekorasjoner til kommende forestillinger. Vi starter der han har sitt daglige arbeid, i hallen der scenedekorasjonene monteres sammen før de rulles ut på scenen. Dit kommer dekorasjonene enten fra verksteder på huset eller i lastebiler fra Operaens lager på Karihaugen. Han viser oss skjemaer hengt opp på veggen, ment å skulle forsøke å skape en orden i en svært omskiftelig operativ virksomhet.

Dessuten besøker vi malersalen, sveise-verkstedet og snekkerne. Nå står vi og ser ut på selve hovedscenen, der musikerne fra Oslofilharmonien altså rigger seg til. Men Evjes ivrige blick er rettet opp.

Evje har jobbet med teater, opera og dans i snart 35 år. – Sjarmen ved å jobbe ved et teater er at det er så langt mellom gjentakelsene og, ikke minst, at alt til syvende og sist handler om kunst og kultur, forteller han. Foto: Tellef Øgrim

– Se opp der to gallerier over scenen, sier Evje og peker på noen gangveier høyt oppe i retning det mørke snorloftet. Der oppe, forklarer han, er den egentlige arbeidsplassen hans. For Evjes tittel er operatør, eller sceneteknisk operatør, og han er altså den som har ansvaret for kjøring av maskineriet som sørger for selve sceneskiftene under en forestilling.

Ned på scenen

Det betyr også, som samtalen skal avsløre, at han har førstehånds kjennskap til programvaren som styrer maskineriet, som igjen sørger for at det som skal løftes opp fra scenen, ned på scenen, eller opp fra kjelleren, kommer på rett plass til rett tid. – Nationalteatret fikk et veldig godt system fra et firma som var gode på lokale tilpasninger. Her på Operaen er leverandøren Bosch. Det er solid og sikkert, ikke like lett å tilpasse, men så går heller ikke Bosch konkurs slik Nationalteatrets leverandør gjorde, forteller Evje.

Etter å ha fått krystallsyken i 2015 ba Evje seg fritatt fra den krevende operatørjobben oppe på galleriet.

– Jeg ga beskjed om at jeg ikke kunne gjøre jobben lenger, fikk hjelp gjennom Operaens IA-avtale (Inkluderende arbeidsliv, red.anm.) og flyttet ned i monteringshallen, sier han.

Han jobbet i 22 år på scenen på Nationalteatret før han fikk jobb ved Operaen i 2007. Etter et halvt år i den gamle operaen i Folketeateret ble han med flyttelasset da det satte kursen for Bjørvika bare noen hundre meter ned mot sjøen.

Industripreg

Selv om teateret var mer intimt, og Operaen mer preg av det han kaller «industri», så har han også hatt glede av mer krevende oppgaver og utstyr. Det handler ikke bare om at huset bare er 12 år gammelt.

– På teater kan en rutinert skuespiller selv sørge for å trekke ut tiden dersom et

sceneskift skulle svikte. Her følger jo forestillingen musikken, så det er høyere krav til nøyaktighet og mindre muligheter til å justere underveis, utdyper operatøren.

Da han ikke lenger ville jobbe som operatør, fikk han tilbud om en mer administrativ jobb.

– Men det er ikke noe for meg. Nå jobber jeg 100 prosent bak scenen, sier han.

Han pleier å komme en time før arbeidstiden hver morgen, i god tid før de fleste av kollegene hans, rett og slett fordi sykdommen gjør ham sliten tidligere på ettermiddagen enn andre. Krystallsyken har ikke gitt seg, selv om det har gått tre år. Nå har legen har forberedt ham på at han må leve med plagene, men heller ikke tatt fra ham alt håp om at de kan gå over.

– Du har jobbet med teater, opera og dans i snart 35 år. Hva er sjarmen med en plass som denne?

Evje innrømmer at jobben kan være krevende. – Dette er jo en veldig variert og spennende arbeidsplass. Men å stå som scenearbeider til man blir 70, det vil jeg nok ikke anbefale, sier han. Foto: Tellef Øgrim

Teaterverdenen er uforutsigbar og spennende. – Ingen dag er helt lik, sier Lasse Evje ved Den Norske Opera & Ballett. Foto: Tellef Øgrim

– Sjarmen ved å jobbe ved et teater er at det er så langt mellom gjentakelsene og, ikke minst, at alt til syvende og sist handler om kunst og kultur. Her er det alltid store doser lek og lyst, teater og musikk, forteller Evje.

Kunstens illusjonister

Nærheten til kunsten kan gi ham gåsehud, for eksempel når han hører en spesiell sang. Men det kan også være vanskelig å jobbe midt i kompleks musikk. Som operatør på forestillinger har han opplevd å måtte «skalke lukene», som han sier, det vil si å lukke lyden helt ute, for å være i stand til å levere nøyaktighet, timing så sikkert og trygt som mulig.

– Rett og slett fordi musikken har vært for krevende til å kunne kombineres med en krevende jobb, sier han.

Det går med flere år med trening for den som vil bli en dyktig operatør, ifølge Evje. Den som får det til, kan ifølge den erfarne teaterarbeideren kalle seg selv en trollmann.

– Jeg pleier å si at vi er illusjonister, ikke på tryllekunstens, men på kunstens premiss, forteller han.

Viktig politisk uavhengighet

Evje har alltid vært organisert, men i

mange år var han medlem av Film- og Teatertechnisk Forening.

– Jeg valgte å gå over til Parat først og fremst fordi jeg likte at organisasjonen var politisk uavhengig. Jeg ville ikke være med på å støtte saker jeg ikke sto for, utdyper han.

Evje sier at politikk og fagforeningsarbeid nok var en viktig og nødvendig kombinasjon for hundre år siden, men at han ikke ser det samme behovet for politikk i fagforeninger nå lenger. Dessuten liker han at det blir konkurranse i fagbevegelsen fordi organisasjonene ellers kan miste sin dynamikk, bli byråkratiske og stoppe opp. Han mener organisasjonene setter seg dersom konkurranse ikke er tilfelle. Det er i dag totalt fire Parat-medlemmer i Den Norske Opera & Ballett.

Sikte høyere

Evje vil ikke helt uten forbehold anbefale sceneteknikerjobb til en ung arbeidssøker anno 2019.

– Da vil jeg i så fall anbefale dem å tenke å sikte mot noe litt oppover i systemet. For eksempel å bli scenemester og videre oppover til en mellomlederjobb. For dette er jo en veldig variert og spennende arbeidsplass. Men å stå som scenearbeider til man blir 70, det vil jeg nok ikke anbefale, avslutter Evje. ■

Operatall

- Ved utgangen av 2018 hadde Den Norske Opera & Ballett 648 ansatte inkludert åremål, engasjement, praktikanter og lærlinger. Staben omfatter 40 ulike yrkesgrupper som orkestermusikere, sangere og regissører side om side med snekkere, skomakere, regnskapsførere og sceneteknikere. Jobbene fordeler seg mellom Nasjonalballetten, Nasjonaloperaen, Operaorkesteret, Operakoret, Barnekoret, Ballettskolen, verksteder, sceneseksjonen og administrasjonen.

- Under overskriften «Teknisk» lister Operaen opp en lang rekke yrkesgrupper som ingeniør, scenetekniker, rekvisitør, inspisient, forbedrer, påkleder, modist, skomedarbeider og altså operatør, som er Lasse Evjes tittel, selv om han for tiden har andre oppgaver. Det er i alt 12 operatører på DNO&B.

- Det ble produsert 163 forestillinger på hovedscenen i 2018, fordelt mellom opera og ballett. Inkludert formidlingsarrangementer og turnéer fikk Operaen 376 975 besøkende i fjor.

- Institusjonen fikk 625 millioner kroner i offentlige tilskudd og greide i tillegg å tjene inn 160 millioner kroner på egen hånd. Lønns- og pensjonsutgiftene beløp seg til 556 millioner kroner.

- Operaforestillingene på hovedscenen fikk et publikumsbelegg på 86 prosent i 2018. Belegget for ballett på samme scene ligger litt over, på 88 prosent. Turnévirkomheten begrenset seg i 2018 til 16 forestillinger for i alt 6000 publikummere.

Kilde: DNO&Bs årsrapport for 2018

Hovedavtalen i staten forlenges

YS Stat, LO Stat, Unio og Akademikerne stat har blitt enige med Kommunal- og moderniseringsdepartementet om å forlenge hovedavtalen uten endringer frem til 31. desember neste år.

Det betyr at det blir nye forhandlinger om hovedavtalen høsten 2020. Leder for YS Stat, Pål N. Arnesen, som forhandler på vegne av Parat og andre YS-forbund, sier mye av det forbundene er opptatt av godt kan ivaretas og løses gjennom den hovedavtalen som allerede foreligger.

Leder i YS Stat, Pål N. Arnesen.
Foto: Vetle Daler

Ønsker full åpenhet rundt NAV-skandalen

Leder i Parat NAV, Agathe Osland Hellesen, ønsker full åpenhet fra statsråden rundt NAV-skandalen og er glad for at arbeidsministeren sikter mot åpenhet rundt følgerkonsekvensene av skandalen.

Parat NAV-lederen mener Hauglies tilrettelegging med fri rettshjelp og oppreisning til alle berørte er riktig. I tillegg vil det bli startet en intern og ekstern granskning. Granskningen skal se på saker også før 2012, som til nå er utgangspunktet for omfanget av skandalesakene. Hellesen ser muligheten for at dette kan avsløre et enda større omfang.

Leder i Parat NAV, Agathe Osland Hellesen. Foto: Helene Husebø

Får lønnet matpause

Nokas Aviation Security på Gardermoen har vært nødt til å forholde seg til ulønnede og fastsatte pauser. Det blir det nå slutt på. Ansatte i sikkerhetskontrollen får igjen lønnede og fleksible matpauser etter iherdig innsats av hovedtillitsvalgt Hege-Charlotte Jacobsen.

Etter påtrykk fra Parats tillitsvalgte har arbeidsgiver snudd og gir de ansatte lønnede matpauser og større fleksibilitet rundt når pausene skal tas. Det betyr at sikkerhetskontrollørene kan få pausen sin mer fleksibelt avviklet og dermed lettere også få kortere pauser i tillegg.

John Andrew Thompson, Hege-Charlotte Jacobsen og Carina Bjerkøe. Foto: Vetle Daler

Fast rådgiver i Øst

Truls Bjørhei har etter et vikariat blitt fast ansatt som rådgiver i Parats regionavdeling. Bjørhei er utdannet jurist og har lang ledererfaring fra statlig sektor. I tillegg har han vært tillitsvalgt i Arbeids- og Velferdstilsattes Yrkesorganisasjon (AVYO).

Truls Bjørhei.
Foto: Trygve Bergsland

Ny stilling som spesialrådgiver

Ragnar Eggesvik har blitt ansatt som spesialrådgiver for Parats generalsekretær. Han har tidligere vært prosjektleder for vekst og verving i organisasjonen. Eggesvik er utdannet samfunnsviter og har tidligere jobbet i Norges Blindeforbund, før han kom til Parat i 2013.

Ragnar Eggesvik.
Foto: Bente Bjercke

Fast advokatfullmektig

Grete Dieserud har takket ja til fast stilling som advokatfullmektig i Parats juridiske avdeling. Hun vil jobbe med arbeidstid, trygd og pensjon. Dieserud er utdannet bedriftsøkonom og har en mastergrad i rettsvitenskap. Hun har jobbet i Parat siden 2011.

Grete Dieserud.
Foto: Trygve Bergsland

Parat i dialog med Arbeiderpartiet

Selv om Parat er en partipolitisk uavhengig organisasjon er det ifølge leder i Parat, Unn Kristin Olsen, viktig å ha tett dialog med politikerne på Stortinget om arbeidslivspolitiske spørsmål.

Olsen sier Parat besitter høy kompetanse på en rekke områder innen norsk arbeidsliv, en kompetanse stortingspolitikere også kan nyttiggjøre seg. Hun tror det er viktig for Arbeiderpartiet å ha bred kontakt med flere arbeidstakerorganisasjoner, og sier Parat søker god dialog med alle partiene på Stortinget.

Foto: Trygve Berglund

F.v.: Rådgiver Eivind Vad Petersson og Jonas Løvdal, Parat-leder Unn Kristin Olsen, stortingsrepresentant Øystein Langholm Hansen (Ap), nestleder i Parat Anneli Nyberg, stortingspolitikere Svein Roald Hansen (Ap) og Arild Grande (Ap), forhandler Tonje Krakeli Sneen.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region Nord

(Finnmark, Troms, Nordland):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet

E-post: Lrh@caa.no

Åse Helen Andersen, Apotek 1 Hammerfest

E-post: aasehelande@hotmail.com

Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne

E-post: akt@brrreg.no

Tor-Fredrik Olsen, Finnmark Fylkeskommune

E-post: tor.fredrik.olsen@ffk.no

Per-Christian Størksen, Nordland Fylkeskommune

E-post: perst@nfk.no

Terje Grytdal Roland, Nord-Troms Tingrett

E-post: terje.grytdal.roland@domstol.no, Ungrepresentant

■ RU region Midt

(Nord- og Sør Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder: Morten Mørch, NTNU Trondheim

E-post: Morten.morch@ntnu.no

Grete Kambuås, BOOTS APOTEK, Trondheim

E-post: Gretkam@online.no

Ronny Johannessen, NAV IT Forretningspartner, Steinkjer

E-post: Ronny.johannessen@nav.no

Andreas Sylte, NTNU Ålesund

E-post: Asy@ntnu.no

Ina Maria Hansen, Sykehusapoteket i Trondheim

E-post: ina.hansen@live.no

Håvard Indgaard Rotmo, Heia og Skjerve Bygg AS,

Ungrepresentant

E-post: havard@rotmo.net

■ RU region Øst

(Østfold, Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus):

Leder: Hilde Margrete Bjørklund - Cappelen Damm AS

E-post: hilde.bjorklund@cappelendamm.no

Bente Iren Tollefsen Moen - Statens Pensjonskasse

E-post: bente.iren.moen@spk.no

Stein Grindheim - SAS Ground Handling

E-post: stein.grindheim@sas.no

Ronny Kjønso - Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no

Anja P. Ahlstrøm - NIBIO

E-post: Anja.Ahlstrom@nibio.no

Kathrine Fjell fra SAS Ground Handling, Ungrepresentant

E-post: Kathrine.fjell@sas.no

■ RU region vest

(Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane):

Leder: Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS

E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no

Odd B. Eide, Sjøfartsdirektoratet

E-post: Odd.Eide@sjofartsdir.no

Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad AS

E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no

Tommy Sævareid, Hordaland fylkeskommune

E-post: tommy.saevareid@hfk.no

Erik Andreassen, Gate gourmet i Bergen

E-post: eandreassen@gategourmet.com

Kari Nestaas, Indre Hordaland Jordskifterett, Ungrepresentant

E-post: kari.nestaas@domstol.no

■ RU region Sør

(Aust- og Vest Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud):

Leder: Ragnhild Negård - NAV

E-post: ragnhild.negard@nav.no

Nina Ødegård - Universitetet i Sørøst-.Norge

E-post: Nina.Odegard@hvb.no

Cecilie Holt, NAV

E-post: cecilie.holt@nav.no

John-Inge Nerland - Fylkesmannen i Buskerud

E-post: fmbujin@fylkesmannen.no

Anne Britt Skomedal, Vitusapotek Elefanten Kristiansand

E-post: annebritt1962@hotmail.com

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

Lars Petter Larsen
Forhandler

Thore Eithun Helland
Advokat

Tonje Krakeli Sneen,
Forhandler

Pia Helene Willanger
Forhandler

Anders B. Lindstrøm
Leder juridisks avd.
Advokat

Sigurd Øyvind
Advokat (H)

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergsland@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Røde dager

Min turnus tilsier at jeg i år skal jobbe noen røde dager i jula. Min arbeidsgiver vurderer bemanningsbehovet dag for dag, og gir noe fri. Har jeg likevel krav på både lønn og helligdagstillegget siden dagene er avtalt i arbeidsplanen?

Kjell

Svar: Arbeidsgiver har lønnsplikt for ordinært arbeid som fremkommer av utgitt arbeidsplan, selv om du får fri. Tillegget du viser til, er et ulempetillegg der du som utgangspunkt må ha vært påført ulempen for å få tillegget.

Dersom du på forhånd får varsel om at du ikke trenger å møte opp til vakt på oppsatt arbeidsplan en slik helligdag, har arbeidsgiver likevel lønnsplikt for ordinær lønn (inkl. ev. skifttillegg), men du har ikke krav på ulempe-

tillegget som følger av tariffavtalen for denne vakta. Dersom du er på jobb, men får lov til å gå hjem tidligere enn oppsatt vakt, tilkommer ordinær lønn for hele vakta, samt ulempetillegg for de timene som er arbeidet. Det er noen tariffavtaler som har en bestemmelse om at du også skal ha ulempetillegg for hele vakta om du har møtt på arbeid, men får lov til å gå hjem før vakta er slutt.

Lars Petter

Forsøpling

Samboeren min og jeg har reiset mye rundt på countryfestivaler, men vi er enige om at vi ikke lenger kan bruke campingvognen vi har hatt i alle år. Etter at jeg kom tilbake fra en lengre reise, viser det seg at samboeren min har gravd ned campingvognen. Jeg er redd han kan ha gravd ned andre ting også. Skal jeg bare la søppelet ligge, eller bør jeg gjøre noe med det?

Turid-Iren

Svar: Du bør ta kontakt med riktig etat i kommunen og rådføre deg om hva du skal gjøre, for dette vil nok være brudd på forurensingsloven. En campingvogn er spesialavfall som skal fraktes til et sted som kan håndtere slikt avfall. I loven er det også et generelt forbud mot forsøpling. På sikt kan avfallet forurense grunnvannet, og det kan spre seg til andre eiendommer. Dersom du og samboeren ikke ordner opp, kan det bli gjort vedtak om tvangsmulkt, og i verste fall kan dere bli bøtelagt og idømt fengsel i inntil ett år. Ta kontakt med kommunen med en gang.

Thore

Planleggingsdag i barnehagen

Har jeg rett til fri når det er planleggingsdag i barnehagen?

Johannes

Svar: Arbeidsmiljøloven har ingen bestemmelser som regulerer arbeidstakers rett til fri/permisjon ved barnehageinnkjøring, skolestart eller planleggingsdager. Mange tariffavtaler har imidlertid bestemmelser om dette. Er det inngått tariffavtale på din arbeidsplass, bør du derfor sjekke denne; særlig reglene om korte velferdspermisjoner. Uten tariffavtale kan du selvfølgelig forhøre deg med din arbeidsgiver om å få fri, med eller uten lønn. Ofte må arbeidstaker ta av feriedagene sine eller avspasere overtid.

Tonje

Lønnsoppgang

Jeg vet at lønnsforhandlingene i min virksomhet er ferdig, innen fristen 31. oktober. Men når får jeg vite om jeg gikk opp i lønn?

Anonym

Svar: Det er arbeidsgiver som skal informere om resultatet fra forhandlingene. Protokollen er offentlig når alle parter har signert den. De fleste vil få den nye lønnen på første lønnskjøring etter forhandlingene, men i store virksomheter så kan det ta lenger tid å føre inn ny lønn på alle ansatte. Hvis du fikk høyere lønn under forhandlingene, vil ny lønn gjelde fra 1.juli 2019. Det betyr at du får etterbetalt tillegget fra denne datoen. Jeg anbefaler deg å kontakte ledelsen eller HR for å få kjennskap til forhandlingsresultatet.

Pia

Deltidsansattes rettigheter

Jeg jobber i 50 prosent stilling. Denne våren var det nedbemanninger på grunn av svikt i omsetningen. For en måned siden ble imidlertid én av de oppsagte ansatt igjen i 50 prosent stilling, fordi vi fikk mer å gjøre. Jeg har lenge hatt et ønske om å gå opp i 100 prosent stilling, og har hørt at deltidsansatte har fortrinnsrett til å få utvidet sin stilling fremfor at det foretas nyansettelser. Er det sånn at jeg egentlig hadde krav på å få 100 prosent stilling?

Marte

Svar: Det er riktig at arbeidsmiljøloven gir deltidsansatte en fortrinnsrett til utvidet stilling fremfor at arbeidsgiver foretar nyansettelse. Forutsetningen er at arbeidstakeren er kvalifisert for stillingen, og at det ikke innebærer vesentlig ulempe for arbeidsgiveren. I ditt tilfelle er problemet at din fortrinnsrett «kolliderte» med fortrinnsretten til nyansettelse som oppsaget arbeidstakere i ett år etter oppsigelsen. Denne «kollisjonen» i fortrinnsretten til deltidsansatte og oppsagte, har lovgiver løst ved å slå fast at

opsagtes fortrinnsrett går foran deltidsansatte fortrinnsrett (lovens § 14-3 nr. 4). Din arbeidsgiver har med andre opptrådt riktig ved å gi de oppsagte tilbud om ny ansettelse.

Anders

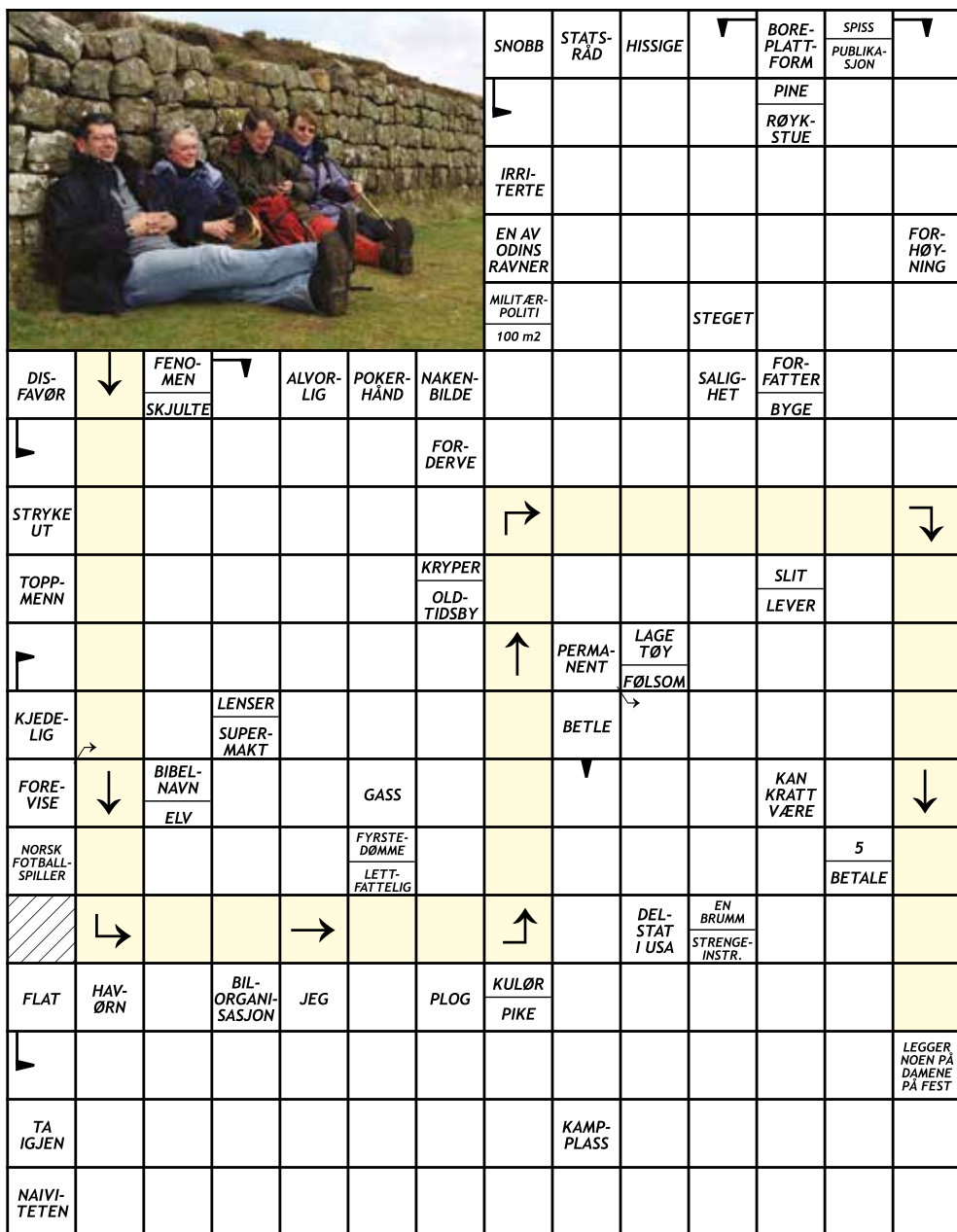
Trekk i lønn

Jeg har fortsatt å amme datteren min etter fødselspermisjonen, og funnet en praktisk ordning på dette med arbeidsgiver. Men arbeidsgiver trekker meg i lønn for ammetiden. Har de anledning til det?

Svar: Etter arbeidsmiljøloven har du krav på fri for å amme, og retten gjelder så lenge du ammer barnet ditt. Retten til lønnet ammetid gjelder kun i barnets første leveår, og er begrenset til en time per dag forutsatt at den avtalte arbeidstiden er på minimum sju timer. Dette gjelder i det private. I det offentlige følger det av hovedtariffavtalen i staten at arbeidstaker har rett til ammeferie med full lønn i inntil to timer per dag. Tilsvarende gjelder i kommunene.

Sigurd Øyvind

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nummer. 3 – 2019 er: «**FINNES DET NOE SPENNENDE HER MON TRO**» Den heldige vinneren er: Einar Slettedahl, fra Siljan.
Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: **7. februar 2020.**

Vi trekker én vinner hver gang.
Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergsland@parat.com eller ordinær post til: **Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo**

Husk å merke e-posten/konvolutten «Kryssord 4/2019».
Husk også å skrive på ditt eget navn og adresse.

Premie: Horizon, alpukka-pledd av 50 prosent alpukkaull, 40 prosent fåreull og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

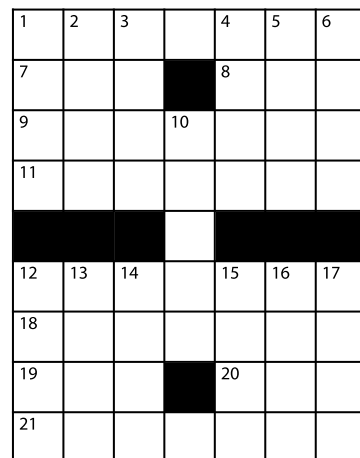

Løsning:

Navn:

Adresse:

MINI KRYSSORD

Vannrett

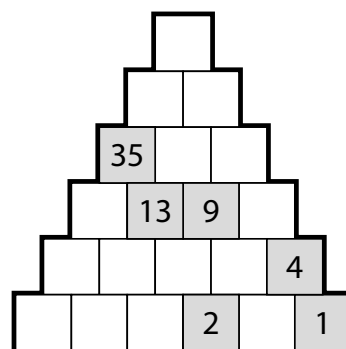
1. Mangegift
7. Felespiller
8. Solo
9. Tillitsmann
11. Overtrekket
12. Versoppbygging
18. Hølja
19. Pike
20. Skinn
21. Mer vis

Loddrett

1. Basseng
2. Treet
3. Spradebasse
4. Overføring
5. Pikenavn
6. Herr
10. Renske opp
12. Skitt
13. Dyr
14. Troika
15. Snylter
16. Ledd (fl. tall)
17. Rake

TALL PYRAMIDEN

Alle feltene skal fylles med tall.
Noen tall er fylt inn på forhånd, og dette utgjør summen av tallene i de to feltene under. Du må sette inn begge tallene i de to tilstøtende feltene for å finne tallet i feltet over, og motsatt, du finner tallet i et felt ved å trekke tallet i feltet ved siden av fra tallet i feltet over.

SUDOKU

		8	2			9	7	
	1	3		9				
	4		6		8		3	2
6	8						4	
		9	1		5	6	2	
	5		3		6	7		
1	7				3		6	
	2			6		4		
		6			4	2	8	

Lett

© Bulls

		8		1	2			4
				6		7	1	
	5			8	4		3	
		2						
				7				
	7			6	8		2	5
2			5	4	6	7	8	
					1	2	5	3
7								1

Middels

© Bulls

8			3	9				
	6	7			8	4		
					2			
		4	6	7	9			
9				3				
	1							2
		2			4		1	
			1			3		
		9				7	4	

Vanskelig

© Bulls

R	R	F	L	P	Ø	L	N	N	A	V	R	D	V	K
E	E	A	Z	A	N	F	Ø	R	E	R	R	O	L	O
T	T	N	Ø	S	R	Q	G	N	H	K	U	I	A	D
S	K	G	D	K	Q	Æ	F	N	S	K	L	C	K	L
O	E	S	R	R	O	M	A	X	L	O	L	C	O	T
L	N	T	A	I	O	L	Ø	M	E	L	A	A	N	M
K	E	U	P	X	Q	D	O	P	I	B	T	P	I	E
E	B	T	E	P	E	W	Y	G	E	S	O	R	S	D
V	Z	S	N	H	B	L	O	Å	I	I	R	A	K	G
I	J	T	E	Z	K	L	U	F	Y	S	N	C	M	N
R	D	Y	C	E	O	H	F	W	D	W	K	V	X	E
N	M	R	S	N	Æ	R	E	T	N	E	S	E	Y	L
E	Æ	L	U	A	N	V	E	N	D	B	A	R	Z	I
H	Ø	R	T	K	A	T	N	O	K	Z	K	Z	I	C
P	P	Z	D	E	T	S	E	T	L	E	B	O	B	I

Ordplunder

Bokstavene i ordet under har blandet seg litt. Kan du finne fram til riktig ord ved å plassere bokstavene i riktig rekkefølge i de hvite feltene?

Den grå teksten på siden gir deg noen hint. Skjul teksten om du ikke vil ha hjelp.

D T P S U N R E E

FYLL INN ORDET:

--	--	--	--	--	--	--	--	--

NOEN SMÅ HINT

- Ordet starter med bokstaven S
- En eksplosiv avslutning
- Løpende

KRYSS OG TVERS

Finn alle ordene. Ordene kan stå vannrett, loddrett eller diagonalt, og kan ofte stå skrevet baklengs.

ANFØRER
ANVENDBAR
BELTESTED
BENEKTER
CARPACCIO
DRAPENE
FANGSTUTSTYR
HENRIVE
ISBLOKK
KLOSTER
KONTAKT
LAKONISK
LENGDE

PØLSEKLYPE
ROMA
RULLATOR
RUNOLOGI
SENER
VANNLØP
ØKOLOGISKE

PARATS TRENINGSSIDE MED HJERNETRIM

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av et Horizon, alpaka-pledd av 50 prosent alpakaull, 40 prosent fårell og 10 prosent mikrofiber. Pleddet er Fair Trade-sertifisert. Målene er 130x200 centimeter (se foto).

Frist for å sende inn løsningen er 7. februar 2020.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergsland@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvolutten «Hjernetrim 4/2019».

Vinneren av hjernetrim i 3/2019 er Anne Skatvedt Løvdal, fra Tønsberg.

Frihet i arbeidshverdagen

Det er i skrivende stund rundt et år siden jeg ble valgt til nestleder, og jeg nærmer meg et halvt år som konstituert leder av Parat. Som med alle andre tillitsvalgtverv, bringer dette vervet med seg mye arbeid, ny lærdom, nye forhandlingsteknikker og mange nye bekjenskaper og vennskap.

Det aller gjeveste med vervet er å være ute og treffe tillitsvalgte og medlemmer. Det være seg på konferanser, årsmøter, medlemsmøter eller virksomhets- og bedriftsbesøk. Det er utrolig givende å hver dag få lov til å jobbe med det beste man vet, og jeg er utrolig ydmyk for å inneha det øverste tillitsvervet i Parat.

Jeg har særlig hatt stor glede av å jobbe med årets flaggsak. Flaggsaken for 2019 har hatt kompetanse som tema, og selv om denne flaggsaken og dette året nå nærmer seg en slutt, vil det ikke si at Parat ikke lenger vil ha fokus på kompetanseområdet. Kompetanse vil stå høyt på Parat sin dagsorden også neste år, og vi vil fortsette det gode arbeidet både internt i Parat, i YS og opp mot Regjeringen og Stortinget, og i arbeidslivet generelt.

Neste års flaggsak er «Ledelse på norsk». Norge har et av de beste partsamarbeidene i verden, med samarbeidet nedfelt i både lovgivning og avtaleverket. Vi har en god balanse mellom arbeidsgivers styringsrett og arbeidstakernes medbestemmelse og medvirkning. Likevel har lederutdanningene i Norge i stor grad bakgrunn i engelsk og amerikansk lederfilosofi. Så å si alle lærebøker har sitt utspring fra Storbritannia eller USA. Der står det lite om den norske modellen, partssamarbeid og medbestemmelse.

Vi hører til stadighet at det er et press på medbestemmelsen i Norge, og vi har tillitsvalgte som opplever dette i hverdagen. Jeg har et inntrykk av at norske politikere skryter av den norske modellen så fort de er utenfor Norges landegrense, men ikke tar innover seg det stadig økende presset på medbestemmelsen her til lands. Hele velferdssamfunnet er bygd på partssamarbeidet og den norske modellen, og om denne modellen står for fall, blir vi et ledd svakere.

Berit Sund, som har forsket på den norske lederstilen, skriver i sin bok «Typisk norsk å være (selv)god» følgende: «Samarbeidsmodellen fører til flatere organisasjoner og mindre behov for hierarki». Hun beskriver hvordan demokratiske rettigheter og ansattnivå fører til mer representasjon og medvirkning i egen

arbeidshverdag. Dette fører igjen til innflytelse, engasjement og involvering. «Ansatte på norske arbeidsplasser har en utstakt grad av frihet og medbestemmelse i sin egen arbeidshverdag», skriver hun.

Det er slik vi vil det fortsatt skal være i Norge, og derfor vil vi verne om den norske lederstilen. Vi vil at ledere i Norge også for fremtiden skal lede ut ifra en lederfilosofi bygget på den norske modellen. Slik kan vi sikre at vi fremdeles har verdens beste arbeidsliv med høy effektivitet, stor omstillingsvilje, en sterk medbestemmelse og stor grad av medvirkning.

Jeg ønsker dere alle en flott vinter.

«Vinteren er kommen. Se, hvor hvit den lyser!»
Henrik Wergeland

Unn Kristin Olsen. Foto: Vette Daler.

UK.Olsen

Unn Kristin Olsen
Leder i Parat

Facebook: facebook.com/UnnKristinOlsenParatYS

Parat med egen kleskolleksjon

Parat har valgt ut et lite utvalg kvalitetsklær. Medlemmer og tillitsvalgte kan bestille klærne i parat.shop.idegroup.no og betaler kun vår innkjøpspris.

Parat betyr at vi alltid står klar, uansett når du trenger hjelp. Et enkelt norsk ord som er tydelig i sitt budskap og som har fått Språkrådets pris for nettopp dette.

Fargen er oransje, som gir varme og som signaliserer glede, bevegelse og nytelse. Oransje virker oppløftende og den jager triste tanker på dør. Oransje stimulerer også til aktivitet, nysgjerrighet og kreativitet.

Skalljakke for vår og sommer. Vind- og vannavvisende i dame og herrestørrelse
555 kroner *

Hettegenser i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
379 kroner *

T-shirt i økologisk bomull, leveres i dame og herrestørrelse
149 kroner *

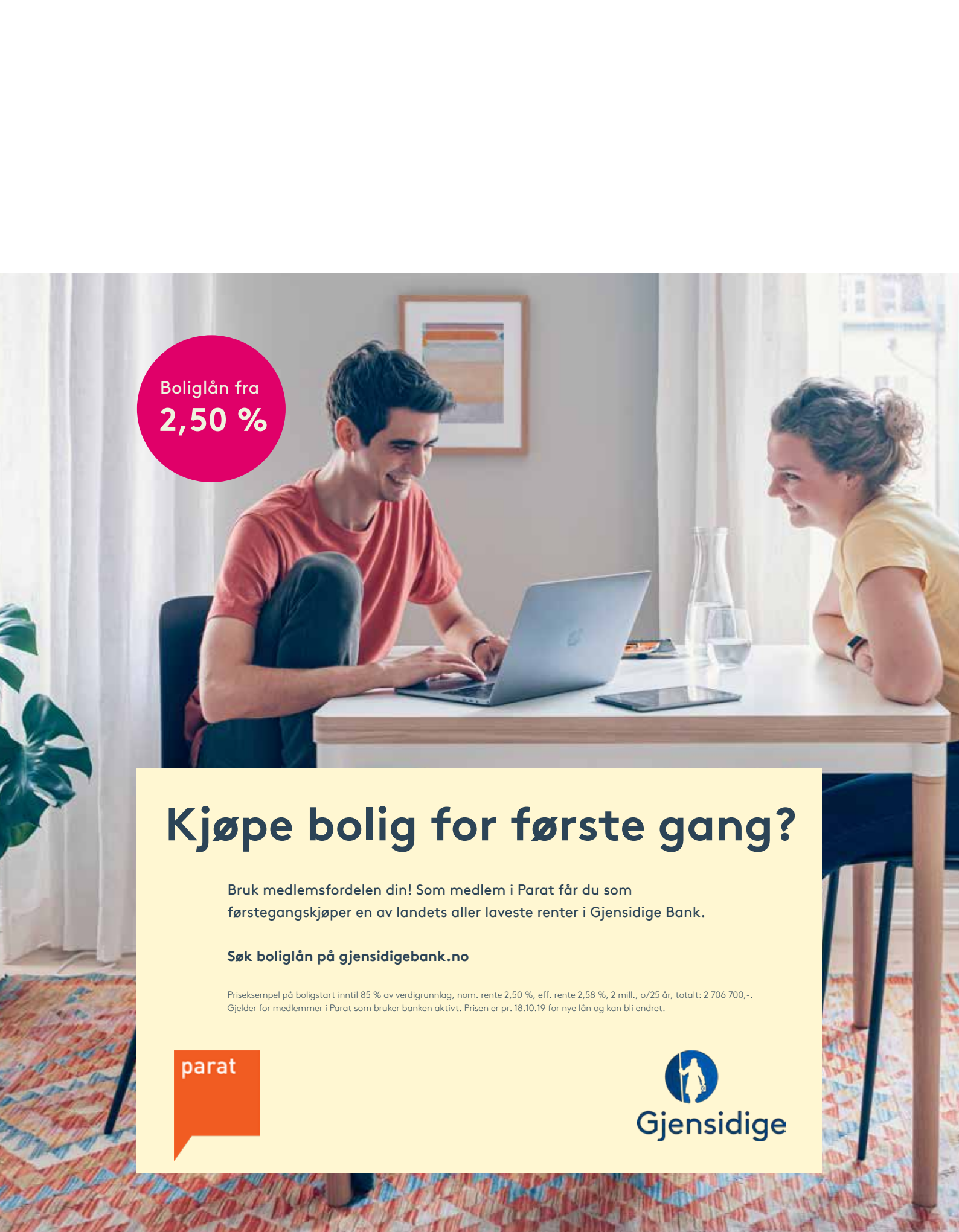

Liten sekk, 17 liter
185 kroner *

Kabinkoffert 37 liter
Lett og solid koffert med fire hjul
1370 kroner *

* Frakt kommer i tillegg.

Boliglån fra
2,50 %

Kjøpe bolig for første gang?

Bruk medlemsfordelen din! Som medlem i Parat får du som førstegangskjøper en av landets aller laveste renter i Gjensidige Bank.

Søk boliglån på gjensidigebank.no

Priseksempel på boligstart inntil 85 % av verdigrunnlag, nom. rente 2,50 %, eff. rente 2,58 %, 2 mill., o/25 år, totalt: 2 706 700,-. Gjelder for medlemmer i Parat som bruker banken aktivt. Prisen er pr. 18.10.19 for nye lån og kan bli endret.

parat

